Vier-en-veertigste jaargang. 1 April 1887.
N°. 8 en 9.

CAECILIA.

ALGEMEEN MUZIKAAL TIJDSCHRIFT VAN NEDERLAND.

De uitgave geschiedt op den 1sten en 15den van iedere maand bij **MARTINUS NIJHOFF** te 's-Gravenhage, aan wien men alle stukken, de redactie en de uitgave betreffende, gelieve te adresseeren. Prijs ƒ 1.50, fr. p. p. ƒ 1.65 per kwartaal. Men abonneert zich voor den geheelen jaargang. Advertentiën worden berekend tegen 12½ cent per regel, groote letters naar plaatsruimte.

Inhoud: Eene ingrijpende hervorming op muzikaal gebied, III (*vervolg*), door Em. Ergo. — Critische aankondigingen door W. F. G. Nicolaï (Vrouwenkoren van Ph. Loots, Sam. de Lange en Joz. Schravezande. Spreken en zingen, door A. M. Eldar). — Brief uit België, door Dr P. — *Concerten, opera- en andere uitvoeringen:* 's-Gravenhage, Amsterdam, Utrecht, Leeuwarden, Middelburg, Deventer, Kampen. — Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging. — *Buitenlandsch nieuws.* — *Correspondentie.* — *Programma's.* — *Advertentiën.*

Eene ingrijpende hervorming op muzikaal gebied.

III. (*Vervolg.*)

Hij die meent, dat bij zulke teekens de grens eener zinsnede, of iets dergelijks, moet uitgedrukt worden, vergist zich. Er mag bij het leesteeken nòch afgezet, nòch teruggehouden worden. (Men meene toch niet, dat Dr. Riemann met het leesteeken (') en het agogisch-accent (⌒) eene lans zou willen breken voor *Taktloses Spiel*. Integendeel, steeds wijst hij zijnen leerlingen er op, dat de agogische schakeering overdreven en valsch is, zoodra zij in 't oog springt, en dat zij enkel als uitdrukking mag aangebracht worden.) Het dient in de eerste plaats veeleer daartoe, om dezelfde rol te vervullen als de kleine (witte) ruimten, die tusschen de woorden zijn geschoven om ze uit elkaar te houden, en om aldus het snel opvatten der onderdeelen van den zin (woorden) te bevorderen. Ja, er zijn gevallen waar eene dusdanige ab-boek-schrijfwijs bij uitzondering te verkiezen is, bijv. motief-aanvangs-accent. — Ziedaar ook dingen, die wij bij benadering leesteekens zouden mogen noemen. Maar het was niet noodig zoo ver te zoeken; ik gaf (onbewust bijna) het voorbeeld bij de les, zie maar eens: a-b-boek-schrijfwijs!

Zoo weinig echter iemand die de taal meester is, door de scheiding der woorden er toe gebracht wordt om pauzen daartusschen te schuiven (bijv. tusschen lidwoord en zelfstandig naamwoord), evenmin zal hij die de taal der tonen meester is, er toe geleid worden om de ons door deze teekens duidelijk voorgelegde motieven en onderdeelen hiervan, van elkander te scheiden. Eene zeer gewichtige omstandigheid pleit bovendien nog voor het onontbeerlijke der leesteekens n. l. deze: de eigenschap van ons notenschrift, die — slechts in schijn — vrij wel overeenkomt met de scheiding der woorden in de taal, maar helaas! in werkelijkheid geheel in tegenspraak hier mede staat. Of meent men wellicht, dat groepeeringen als de volgende: (die met zooveel voorbeelden als men maar wil te vermeerderen zijn)

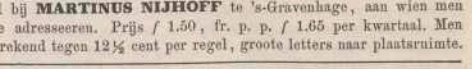

— meent men werkelijk, dat elke groep op zichzelf kan beschouwd worden, even als 'n woord in de taal?! — Niets is minder waar!

Deze groepeering, hoezeer zij ook den eigenlijken samenhang der motieven weerspreekt, is, van eene andere zijde beschouwd, wederom niet te missen, wijl zij ons in staat stelt de indeeling der maat dadelijk en zonder groote inspanning te overzien.

In plaats van het leesteeken staat ons voor de motiefindeeling bij groepen van achtste-; zestiende-noten, enz., een ander (oud) middel ter beschikking, dat in de vorige eeuw vrij algemeen in gebruik was, maar in onze eeuw meer en meer in onbruik is geraakt, namelijk: het afbreken der gemeenschappelijke dwarsstrepen ter aanduiding eener motief- of phrasengrens. Dit is een uitstekend middel, dat evenwel (om 'n reden, die ik straks zal uit-een-zetten en aanschouwelijk maken) slechts bij hoofd-afdeelingen eener lange phrase of als phrasengrens mag gebruikt worden. Wilde men die dwarsstrepen bij elke motief-grens afbreken, dan zou daardoor eene verbrokkeling, een — voor het opvattingsvermogen hinderlijk — in-elkander-vloeien der tijden ontstaan, en dat dient vermeden te worden, omdat men daardoor den leesarbeid zeer lastig zou maken. Het eenvoudig leesteeken is ons dus een welkom hulpmiddel om de indeeling der motieven aan te duiden. Ja, voor grootere noten-waarden zooals de heele-, halve- en kwartnoten, waar het middel van afbreking der dwarsstrepen niet ten dienste staat, is het leesteeken onontbeerlijk. Bijv. in de *cis-moll-* (de zoogenaamde *Mondschein-*) sonate (zie band II, bl. 101) maat 56 en 57,

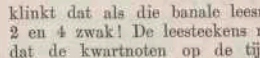

enz. — hoe geheel anders klinkt dat als die banale leesmanier van 1 en 3 sterk, 2 en 4 zwak! De leesteekens maken ons alzoo duidelijk, dat de kwartnoten op de tijden 4—1, 2—3 enz. bij elkaar behooren als twee lettergrepen van een en 't zelfde woord. Mij dunkt, dat is duidelijk, — en hoeveel schooner is dat niet! Ja, ja, die *musikalisch-Pompeïschen Ausgrabungen* zullen heel wat verborgen schoonheden aan 't licht brengen!

Om een voorbeeld te geven hoezeer het lezen zou bemoeilijkt worden, als men de notenwaarden (8sten en 16den, enz.) die tot één motief behooren, steeds door de gemeenschappelijke dwarsstrepen verbinden wilde, laat ik hier een paar maten uit Beethoven's Sonate (op.

7) volgen (zie Band I, bl. 129, maat 74—75 van het *Largo, con gran espressione*).

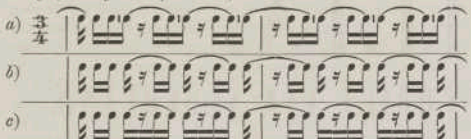

Zooals bij *a*) komt het in die Sonate voor. Wilde men nu om de leesteekens ontbeerlijk te maken, denzelfden rhythmus schrijven als bij *b*) of *c*), zoo zou daardoor de snelle opvatting zeer verhinderd worden. [1] De gewone groepeering moet dus blijven, opdat men met één oogopslag dadelijk kunne overzien, welke noten tot elken tijd behooren — en het leesteeken diene dus als tegenwicht en make ons evenzoo met één oogopslag duidelijk, welke noten tot één motief behooren.

Het volgende voorbeeld uit Beethoven's Sonate op. 2 nº 3 (maat 1 en 2)

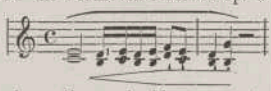

moge dienen als een merkwaardig voorbeeld, om aan te toonen, hoe er nauwer samenhang is tusschen de halve noot en het eerste der vier zestienden, dan tusschen de twee eersten dezer zestiende-noten. Die kunnen vergeleken worden als twee lettergrepen van een en 't zelfde woord (of — zoo men wil — als één woord, dat slechts uit twee letters is samengesteld), terwijl de volgende zestienden met de andere noten, als tot een ander woord behoorend, kunnen beschouwd worden.

Menigeen zal wellicht vragen: — Hoe zult ge nu den meer innigen samenhang tusschen die zooeven besproken halve- en zestiende-noot laten hooren? Dit wil ik toelichten met een taalkundig voorbeeld (misschien komt het den lezer afdoend voor). Ik heb daartoe een fragment van een zin verzonnen, waar, niet door een verplaatsen der comma, maar door één woord, dat in 't tweede geval als twee woorden voorkomt, dit fragment eene geheel andere beteekenis krijgt. En toch, de hoofdzaak hierin is niet zoozeer de verschillende beteekenis, maar het zoodanig uitspreken van dat één woord, dat men het niet gescheiden denken kan en moet, zooals in 't tweede geval.

Zichier! — *a*) »Ik leidde mijn« — of — *b*) »Ik leid de mijn« —. Dàt is toch heel wat anders. Naarmate men nu een van beiden wil doen verstaan, dient de uitspraak daarvan zoo te worden gewijzigd, dat er geen ruimte voor misverstand overblijft. In het eene geval lette men er dus op, leidde uit te spreken, dat het niet kan opgevat worden als gescheiden (leid de).

Uit dit stuk zin, kan men bij *a*) wel opmaken, dat mijn bezittelijk voornaamwoord zijn zal, en als zoodanig niet zal geaccentueerd worden als bij *b*), waar ditzelfde woord als zelfstandig naamw. voorkomt, en dus een ietwat sterker accent verlangt. Bij *a*) is leidde 1ste persoon enkelv. van den onvolm. verl. tijd der aantoonende wijs, terwijl dit woord bij *b*) gesplitst wordt in leid (onvolm. tegenw. tijd der aantoonende wijs, 1ste pers. enkelv.) en de (bepalend lidwoord).

Zonder nu eene rust te schuiven tusschen de twee woorden (leid en de), die bij *a*) slechts twee lettergrepen van één woord uitmaken, moet door de uitspraak de scheiding voelbaar gemaakt worden.

Het ware wellicht niet onaardig, als de scherpzinnige lezer het agogisch-accent eens trachtte toe te passen in dit taalkundig stuk zin.

Ik sprak hierover met iemand, die de opmerking maakte, dat het geen kwaad zou kunnen als men tot bevordering eener juiste voordracht ook dynamische en agogische-teekens, crescendo en diminuendo, bij het taalschrift invoerde. — Sommigen mogen dat denkbeeld vreemd of gek vinden; ik ben echter van meening, dat het lang niet zoo gek is als het misschien velen mag schijnen. Maar... dit is een onderwerp, dat ik liever aan philologen overlaat.

(*Wordt vervolgd.*) EM. ERGO.

[1] Ik moet er hier op wijzen, hoe verkeerd de algemeene gewoonte is, om, als men muziek op woorden zet, de noten (8sten, 16den enz) zóó te schrijven, dat voor elk woord of elke lettergreep de noten geïsoleerd zijn. *N'en déplaise* aan al wie wil, maar ik ben zoo vrij, die isoleer-manie te bestempelen met den naam van professorale spitsvondigheden, en moet die schrijfwijze, die eene snelle opvatting hoogst hinderlijk in den weg staat, ten strengste afkeuren....., ten ware mij iemand op deugdelijke gronden kon bewijzen — (waarvan ik de mogelijkheid sterk betwijfel) — om welke reden eene dusdanige schrijfwijs te verkiezen zou zijn. Men stelle zich in $\frac{2}{4}$ maat eene bonte mengeling voor als deze:

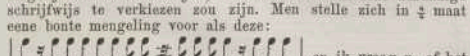

en ik vraag u, of het niet 'n *tour de force* is, om daaruit wijs te worden? Niet alleen op 't eerste zicht, maar zelfs na lang overzien zal men er nog last mede hebben. Zulke schrijfwijs kan toch onmogelijk dienen om eene snelle opvatting te bevorderen. Dat men tracht iets eenvoudiger en gemakkelijker te maken, is opperbest; maar zich er op toe te leggen om iets wat toch al zoo heel makkelijk niet is, nog moeilijker te maken, dàt zal toch bezwaarlijk als 'n klemmend bewijs voor het behoud dier zeer onpraktische schrijfwijs kunnen doorgaan.

Hoe gemakkelijk ware daarentegen deze groepeering te overzien

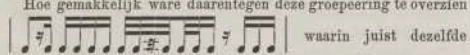

waarin juist dezelfde notenwaarden als boven voorkomen.

Welk steekhoudend conservatief-bewijs ware hier wel tegen in te brengen? — Aanbevolen voor de mededeeling!

CRITISCHE AANKONDIGINGEN,

DOOR

W. F. G. Nicolaï.

Driestemmige vrouwenkoren.

Een weg te banen voor het eerste werk van een jong talentvol musicus is eene aangename taak. Daartoe stelt mij de heer Philip Loots in de gelegenheid met zijne »Twee driestemmige Vrouwenkoren met piano-begeleiding«. [1] De componist, Amsterdammer van geboorte, aldaar als organist en te Haarlem als muziekonderwijzer werkzaam, verwierf bij het einde van het vorige jaar het »Eindgetuigschrift voor de theorie en de compositie« aan de Koninklijke Muziekschool, waar hij zich op raad van zijn onderwijzer, den heer Jos. A. Verheijen, onder mijne leiding had gesteld, nadat hij bij het examen der Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging in 1883 op zeer eervolle wijze het diploma voor orgel en piano A had behaald.

De vrouwenkoren, waarvan thans sprake is, werden door den heer Loots gecomponeerd vóór hij mijn leerling

[1] Uitgever: Albert Roothaan, te Amsterdam. Prijs van ieder nummer: partituur ƒ 1,20; zangpartijen ƒ 0,45.

werd; ik dien dit te vermelden met den blik op de veelvuldige teksttherhalingen, die men zal opmerken, en welke ik, gelijk ik zulks bij anderen doe, ook bij den heer Loots zou hebben afgekeurd. Overigens geloof ik met het volste recht dit werk te mogen aanbevelen. Het getuigt evenzeer van zelfstandigheid in vinding en opvatting, als van muzikaal gevoel en degelijke studie (men zie de ongedwongen imitaties en lette op declamatie, enz.).

Ze zijn afzonderlijk uitgegeven en dragen den titel: n⁰ 1: „December"; n⁰ 2: „Najaar"; 's componisten stemming was dus niet van opgewekten aard, toen hij deze twee vrouwenkoren schreef; maar bij het lezen der allerliefste gedichtjes kan men het begrijpen, dat hij zich gedrongen gevoelde om ze in muziek te zetten. Ze zijn voor sopraan, 1ste en 2de alt geschreven en bewegen zich binnen de grenzen dezer stem-soorten; eene niet moeilijke begeleiding, die nergens op den voorgrond treedt maar den zang steunt zonder in gewone figuren te vervallen, vormt daarmede een goed geheel. Men verzuime niet er kennis mede te maken.

Een soortgelijk werk, maar van een nederlandsch toonkunstenaar die zich zijn weg reeds heeft gebaand, is het 42ste van S. de Lange, getiteld: „Vier Lieder und Gesänge für dreistimmigen Frauenchor mit Pianofortebegleitung". [1] Op duitsche teksten van E. R. Neubauer (*Der Pilger* en *Brautwerbung*), Rob. Reinick (*Käferlied*) en Em. Geibel (*Durch Erd' und Himmel*) schreef de componist eene *sinnige* muziek, die vooral de aandacht boeit door een streven naar karakteriseering van den inhoud der vier gedichten, die, gelijk men uit de titels reeds kan opmaken, zeer van elkaar verschillen, maar voor den toondichter veel stof ter bewerking aanbieden.

Van de vier nummers, die ieder op zichzelf de opmerkzaamheid verdienen, beviel mij het kleine n⁰ 3: *Brautwerbung* het meest; het is slechts 25 maten lang (die evenwel driemaal worden herhaald, want het gedicht bestaat uit drie coupletten), maar bevat eene innige melodie en een schoonen *climax* naar het slot toe. Men lette op het „non troppo", dat naast het „vivo" staat; een te snel tempo zou den indruk benadeelen.

Geringen indruk maakte op mij: „Op Jezus geboorte", kerstzang, woorden van H. Tollens Czn., voor drie vrouwenstemmen met begeleiding van piano gecomponeerd door Joz. Schravezande. [2] De componist beweegt zich, zoowel wat melodie als wat begeleiding aangaat, op zeer bekende wegen. Vermoedelijk schreef de heer S. dezen „Kerstzang" voor een vriendenkring, waar die om persoonlijke redenen zekeren indruk maakte; daar binnen had ze moeten blijven. De muzikale waarde is niet groot genoeg om er eene algemeene belangstelling voor te mogen verwachten. Bovendien overschrijdt de comp. de grenzen der sopraan-stemmen (hij verlangt, dat men op hoog g „geknield den" en derg. zal uitspreken, laat voortdurend f' en fis" zingen), en hij houdt ook niet genoeg rekenschap met de wetten der declamatie.

„Spreken en zingen, in verband gebracht met de Nederlandsche Taal", door A. M. Eldar. [3]

„Eldar" is een pseudoniem, dat ik reeds sedert eenige jaren kende van een scheurkalender, eene bloemlezing aanbiedende uit werken van uitstekende buiten- en binnenlandsche schrijvers, die van de groote belezenheid der samenstelster getuigde. Ook „Spreken en zingen" is geen werk van eigen vinding, maar is aan verschillende auteurs ontleend; het bevat voor den zangonderwijzer van professie derhalve weinig nieuws. Maar de voorstelling van al wat men noodig heeft te weten om goed te spreken en te zingen is zóó duidelijk, dat het werkje met vrucht zal worden gebruikt door iedereen, die met den bouw van de menschelijke spreek- en zang-organen wenscht bekend gemaakt te worden en practische wenken verlangt omtrent het verstandig gebruik dier organen. De flinke afbeeldingen van keel, stembanden, tong en al wat tot „spreken en zingen" in betrekking staat, verhoogen niet weinig de waarde van het geheel.

Er bestaat in de nederlandsche taal niet veel over zang-onderwijs en stellig geen boekske, dat zoo beknopt en duidelijk den weg aanwijst om zuiver en beschaafd onze taal te leeren spreken en zingen als dit. Het is ons dus een aangename plicht er onze lezers en lezeressen met nadruk op te wijzen. Wij hebben 't bij herhaling doorgelezen en weten slechts één opmerking in het midden te brengen, nl. dat Eldar onze u wil uitgesproken hebben als in het Duitsch, dus als oe; al ware het alleen om de verwarring, die bij de beoefening van de uitspraak dezer twee vocalen allicht zal plaats vinden, zou deze voorslag zijn af te keuren. Misschien zal Eldar bij een tweeden druk, die vermoedelijk weldra zal noodig zijn, daarin wel verandering brengen.

BRIEVEN UIT BELGIË.

Conservatorium. — Walküre.

„Εὕρηκα, εὕρηκα, het is gevonden, gevonden!" mogen wij wel uitroepen met den griekschen wiskundige. 't Probleem, om de symphonie in Es van Schumann aan 't Conservatorium, en Wagner's Walküre (alias La Valkyrie) in de Opera-zaal ten gehoore te brengen, is na verloop van vele maanden opgelost.

Den 20sten Maart werd het eerste concert van dezen winter onder Gevaert's leiding, eenige dagen te voren (te laat om in het vorige nummer der Caecilia te worden besproken) de *première* der Walküre te Brussel (met franschen tekst) gegeven.

Het programma van het Conservatorium-concert bevatte verder H. Wieniawski's 2de Viool-concert (E. Ysaye), Chaconne van Bach (id.), Ouvertures Coriolan en Freischütz, eindelijk zeven *airs de ballet* uit verschillende opera's van Grétry.

De 18de-eeuwsche muziek is Gevaert's stokpaardje. Niet ten onrechte. Zijn orkest munt meer uit door fijnheid dan door *Schwung* en is volkomen deugdelijk voor de werken van Gluck en al zijne volgelingen. Liever zijn mij evenwel die *Ronden*, *Gigues*, *Gavotten* door klein orkest voorgedragen.

Van de andere zijde ontwikkelden de moedige en talentvolle spelers in Schumann's Symphonie niet genoeg glans. Al dadelijk was de eerste inzet te flauw en maakte met het tweede thema, dat ongeveer in maat 100 optreedt, geene tegenstelling genoeg. Het Scherzo werd hoogstens ♩ = 80, in plaats van ♩ = 100 genomen. Wanneer Schumann „Scherzo, mässig" schrijft, bedoelt hij niet *Andante*.

De koperen instrumenten deden voortreffelijk hunnen plicht in de heerlijke inleiding van de Finale. Dat Feierlich is als eene bovennatuurlijke opwekking tot

---

[1] Uitgever: Rieter-Biedermann, te Leipzig. Prijs: partituur 3 M. — Chorstimmen: à 80 Pf.

[2] Uitgever: W. F. Lichtenauer, te Rotterdam. Prijs: partituur ƒ0,60; zangpartijen ƒ0,30.

[3] Uitgever: D. Mijs te Tiel, 1886. Prijs: ƒ1,25.

geduld, vrede en blijdschap! Hadden wij niet zoo lang op den veel besproken bazuinist moeten wachten, wij zouden allicht gezegd hebben — „de trombones bliezen zonder het minste haakje".

Wat het talent van Isaye (spreek uit: I-sa-i), den opvolger van Hubaye, betreft, wij kunnen dat niet beter aanduiden dan in een ouderwetschen vergelijkingsvorm. Joachim: Sarasate = Hubaye: Isaye. Fijnheid van toon en uitdrukking, juistheid en zekerheid van intonatie, warmte en gelijkheid van gevoel zijn zijne eigenschappen; maar de toon is niet groot en vol, de opvatting niet grootsch en breed, soms een weinig geaffecteerd. Indien het geoorloofd is *Die Walküre* zonder *Rheingold*, zonder *Siegfried* te geven, dan is het nog veeleer vergund „ouvertures" te spelen, openingsstukken voor te dragen, die niets openen, maar integendeel het concert sluiten.

Nu, alle hoorders kennen de Freischütz ('t is ten minste te hopen!), velen zelfs de Coriolan; 't is nu eenmaal een door het gebruik geijkte zaak ouverture-compositiën te spelen; maar 't strijdt toch tegen een hoog kunstbegrip met eene opera-inleiding naar huis te worden gezonden. Ongeloofelijk is het echter, dat zonder de minste tegenspraak door het geduldig publiek, dat Wagner's teksten nauwelijks kent, veel minder Guckeisen's of andere ophelderingen heeft bestudeerd, Wotan's wijsbegeerte en zijne klachten worden aangehoord over de ellende waaraan de goden zijn blootgesteld. De beschrijving hoe een onafwendbaar noodlot op hen drukt, waaraan zij zich niet kunnen onttrekken nadat gierigheid, heerschzucht en wellust hen hebben verleid, is zelfs voor den geheel ingewijde moeilijk te genieten. Hoe kan het publiek den toondichter volgen, wanneer hij Wotan doet zeggen, dat een mensch, die geen goddelijke wet of bescherming kent, moet verschijnen om de godheid te redden: „Noth Thut ein Held, der ledig göttlichen Schutzes, sich lôse vom Göttergesetz; so nur taugt er zu wirken die That, die, wie Noth sie den Göttern, dem Gott doch zu wirken verwehrt."

Menige huismoeder en jonkvrouw, ja vele honderden mogen bij 't laatste dichtschuiven des gordijns met Fricka gedacht hebben: „Mit tiefem Sinne willst du mich täuschen!"

„Maar," hoor ik roepen, „la scène du feu, la scène du feu!"

„A la bonne heure!" antwoord ik.

Wat men bij elke andere gelegenheid onduldbaar zou vinden: een Siegmund, die de gastvrijheid schendt om zich in eene incestueuse liefde te storten; eene rhetorische uiteenzetting van de gevolgen der verovering van den Ring; de heldin van het stuk, nadat zij eene groote daad heeft volbracht, plotseling door haren eigen vader met vlammen omgeven, en daarop het slot-akkoord ppp — dit alles, en veel meer nog, verontschuldigt men wegens de *mise-en-scène*, door behoorlijke réclame beloofd. Deze réclame is geen onrecht, integendeel het is loffelijk dat de heeren Dupont en Lapissida alles in het werk hebben gesteld om voor de eerste maal, al is het ook slechts een klein gedeelte, Wagner's *Ring des Nibelungen* zooveel mogelijk in den geest des meesters te doen opvoeren, en dat zij de kracht der dagbladpers reeds lang te voren opriepen om hun pogen te schragen.

Moge dit de weg zijn om Wagner's geheele werk eenmaal in Brussel te zien opgevoerd!

Wij willen daarbij al dadelijk grooten lof uitspreken voor den vertaler, den bekenden heer Victor Wilder, die het bijna onmogelijke in zijne overzetting heeft volbracht; waarvan ons ondertusschen in de *Meistersinger* reeds de voorsmaak was gegeven.

Laat ons hopen, dat de directie hare voorstellingen zal kunnen vervolgen, zij verdient het!

Wezenlijk, wanneer wij de afgeloopen maanden overzien, met al de hachelijkheid waaraan de bestuurders waren blootgesteld, zijn wij geneigd met Paul Lindau de woorden van Siegmund, uit het eerste tafereel, te verkleeden en die aan de directie in den mond te geven:

„Lockvogel darf ich nicht heissen,
Brachvogel möcht ich wohl sein:
Doch Pechvogel musz ich mich nennen."

Met de beste pogingen en bedoelingen hadden de heeren bestuurders tot heden toe *Pech*. 't Publiek liet zich veelal niet lokken. Laat ons hopen, dat de *Walküre* te Brussel iets meer zij dan een Brachvogel, dan een pluvier; meer zij dan zulk een trekvogel, en aldaar minstens zoo beroemd en gezocht worde als elders de schrijver van „Narcisz".

Brussel, Februari 1887.

Dr P.

(*Wordt vervolgd.*)

Concerten, opera- en andere uitvoeringen.

'S-GRAVENHAGE.

Piano-soirée van den heer S. van Groningen. — Zevende en achtste Diligentia-concert.

De piano-soirée van den heer S. van Groningen op 7 Maart was niet druk bezocht. Aan het publiek was de keuze der voor te dragen nummers overgelaten, zoodat het programma vele bekende stukken bevatte. Wij achten dezen maatregel niet ter navolging geschikt; het publiek toch houdt niet genoegzaam rekening met de eischen van den tijd. Dit bleek ook thans; van Rubinstein b. v. had men geen enkel nummer gekozen en van Mendelssohn daarentegen vijf, waaronder vier Lieder ohne Worte. Wat de uitvoering betreft, doet het ons leed den heer van Groningen niet denzelfden lof te kunnen toezwaaien als bij vorige gelegenheden. Zijn spel was ditmaal overdreven gejaagd, zoodat de rechterhand-passages dikwijls alle duidelijkheid misten. Vooral was dit het geval met de Polacca in E van Weber, waarin de zestiende figuren meestal door de harmonie verzwolgen werden; de kracht der linkerhand overschaduwde te veel den discant. Raadselachtig was het ons, dat de pianist in gemeld stuk het Cantabile in plaats van *pp*, zooals het voorgeschreven staat, den eersten keer forto speelde. In L'invitation misten we het eigenaardige crescendo vóór het ten tweeden male intreden van het „Wiegend". Ook het „Vivace" teekende geen contrast met het voorgaande, omdat het tempo reeds zijn toppunt had bereikt en dus niet meer voor versnelling vatbaar was. In Mendelssohn hinderde ons vooral de snelle beweging van het „Frühlingslied", waarin de kleine *arpeggio's* vaak onmogelijk te onderscheiden waren.

Als Beethoven- en Chopin-speler voldeed de executant ons echter beter; vooral de Polonaise in As op. 53 werd fraai voorgedragen. De Valse in As hebben we daarentegen van H. von Bülow treffender gehoord, evenals de Berceuse ons indertijd van d'Albert beter beviel. Toch dwingen bij den heer v. G. zoowel zijn sterk geheugen als zijn groot répertoire, zijne techniek en phraseering bewondering af.

Het 7de Diligentia-concert (9 Maart) kan met weinige

woorden door ons besproken worden. De solisten, mej. Beumer (zang) en de heer Jules de Swert (violoncel), zijn hier meermalen opgetreden, toegejuicht en teruggeroepen. De orkestwerken waren evenzeer oude bekenden. De zangeres, terecht om hare coloratuurgaven vermaard, is veelal gewoon zangnummers te kiezen, waarin hare vaardigheid als zoodanig het schitterendst uitkomt, terwijl de degelijkheid der compositie vaak wordt voorbijgezien.

De heer de Swert speelde zijn concert in c met edelen, vollen en glaszuiveren toon. Het werk is beknopt en bevat zoo niet bepaald verrassende, dan toch dankbare gedeelten. In zijne Caprice burlesque evenals in het toegift: Moment musical, van Schubert (transcr.), werd hij begeleid door mej. Zélie Moriamé, die beide solisten op hun concertreis vergezelt. Hare pianobegeleiding was uiterst fijn.

De derde Symphonie in d van Anton Brückner werd „op verzoek" voor de derde maal uitgevoerd; van wien dit verzoek is uitgegaan weet men niet, maar een feit is het, dat men over het algemeen weinig behagen vindt in dit werk en men zelfs in de haagsche bladen kon lezen, dat men niet naar eene verdere kennismaking verlangde. Alleen de Finale werd toegejuicht; trouwens dit geschiedt hier ter stede met elk stuk, dat met een *brillant* slot eindigt. De uitvoering was verdienstelijk, evenals die van de *Einleitung-Lorelei* van Max Bruch en de Ouverture *Zauberflöte*.

Op het 8ste (laatste) Diligentia-concert traden twee dames-solisten op, n.l. mevr. Neruda (viool), uit Londen, en mej. Aline Friede, concertzangeres uit Berlijn. Het valt niet moeilijk uit te maken, aan wie dier beide artistes de eerepalm toekomt. Hoewel de zangeres bewees eene goede school doorloopen te hebben, was het dezen avond vooral het verrukkelijk vioolspel, dat het publiek bizonder aantrok. Mevr. Neruda staat tegenwoordig op de middaghoogte van haar glorie. Werden reeds vóór acht jaren hare groote talenten hier terecht gewaardeerd, thans toonde zij door eene idealistische voordracht van Mendelssohn's vioolconcert, hoe haar spel sinds dien tijd aan glans en bezieling heeft gewonnen. Aan een edelen, glaszuiveren en medesleependen toon, paart zij eene volmaakte techniek, terwijl hare innige en meesterlijke opvatting tot de harten harer hoorders spreekt en de aandacht van het eerste tot het laatste oogenblik weet te boeien. Hare technische vaardigheid kwam allergunstigst uit in het Concert van Vieuxtemps, waarvan zij de twee laatste gedeelten voordroeg; daarin bewees de violiste vooral hoe zij in het „staccato" uitmunt. De groote geestdrift bij het publiek opgewekt drong haar tot een toegift: Mazurka van Wieniawski, waarbij de heer Hol haar op de piano begeleidde.

Had mej. Friede eene moeilijke taak om nevens zulk een gevierd talent de harten van het auditorium te veroveren, de zangeres gaf wat zij bezat, en dit was lang niet gering. Méér dan in de Aria uit Titus, die weinig sympathie opwekte, kwam de rondheid en volheid van haar schoonklinkend organ uit in de liederen van Marschner en Kleffel en het toegiftje: „Vöglein, wohin so schnell" van Heidingsfeld. Schumann's „Widmung" werd met te weinig kleur en warmte voorgedragen. Overigens mocht de jeugdige zangeres zich in een welverdienden bijval verheugen.

De orkestnummers waren ditmaal van zeer uiteenloopende richting (zie progr.). De uitvoering mag geprezen worden, hoewel wij ons met het snelle tempo van het „Vorspiel-Meistersinger" niet kunnen vereenigen.

Wanneer bij het einde van de reeks dezer acht concerten ons een woord van dank uit de pen vloeit, geldt dit meer voor het genot, dat het Bestuur door het engageeren van uitnemende solisten den leden heeft doen smaken, dan wel voor de keuze van nieuwe orkestwerken, want hun aantal was dezen winter klein, althans geringer, dan wij ons in verband met de plaats gehad hebbende verandering hadden voorgesteld; ook de wijze van uitvoering beantwoordde niet aan de verwachtingen, die men van de nieuwe Directie had gekoesterd.

De 5de uitvoering der Kwartet- en Trio-Vereeniging op 16 Maart verschafte ons de kennismaking met een hier onbekend strijkkwart van G. Vierling (op. 56, G). Het is eene doorzichtige compositie, op naïeve thema's gebouwd en in den gewonen vorm geschreven. Vooral het eerste Allegro bevat goede contra-punctische gedeelten. Het Adagio kan meer lief dan verheven genoemd worden; het Scherzo is misschien het gedeelte, waarin het meeste *Schwung* heerscht, ofschoon in de Finale, met name bij de slotphrase, oogenblikken voorkomen, die bewijzen dat de componist ook vurig zou kunnen schrijven, indien zulks met den loop zijner gedachten overeenkwam.

Een tweede werk, dat men eveneens eene noviteit zou kunnen noemen (het werd in 1881 hier ter stede op eene Matinée gegeven door de Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging en voor een niet zeer talrijk publiek gespeeld), was de Kwintet voor piano en strijkinstrumenten van onzen talentvollen landgenoot J. G. H. Mann, die zelf de piano-partij vervulde. Bij uitstek melodieus, levert het schier geen moeilijkheden op; doch het geheel maakt een zeer bevredigenden indruk, gelijk zulks uit den algemeenen bijval niet onduidelijk bleek. Mann's compositie-stijl sluit zich eerder bij de fransche dan bij de duitsche school aan; niet alle motieven zijn even belangwekkend en doordacht, doch zij klinken bevallig, terwijl het in de vier verschillende deelen allerminst aan gloed en schakeering ontbreekt. Het Lento grave, in het karakter van een *Marche funèbre* geschreven, klonk als inleiding indrukwekkend. Wat het Lento doloroso betreft, het hoofdmotief kwam ons hierin te kort voor en het wordt te veelvuldig herhaald, hoewel de wijze, waarop de vijf instrumenten dit thema telkens overnemen, een goeden indruk maakt. Dat korte motief treft men later nog even in de Finale aan, alwaar het door het vlugger tempo karakteristieker klinkt. Het laatste gedeelte is flink, rijk aan afwisseling en houdt de aandacht tot op het laatst toe gespannen. De uitvoering van de twee genoemde werken was hoogst verdienstelijk; alleen hadden wij de vleugel-piano, die een schoonen klank bezit, liever niet open gewenscht, daar de toon nu vrij sterk domineerde.

De heerlijke strijkkwartet van Schumann (op. 41, n° 3 in A) werd met opgewektheid vertolkt en maakte op de aanwezigen een zeer gunstigen indruk. A.

AMSTERDAM.

Concert-mej. Dyna Beumer c. s. — Caecilia. — De Vereenigde Zangers. — Musis Sacrum. [1]

Over de talenten van mej. Dyna Beumer, mej. Zélie Moriamé en den heer Jules de Swert is zoo

[1] De heer Leonard J. van Loenen deelt ons mede, dat de dames Roll, die nog steeds zijne leerlingen zijn, het Concert van Mozart (zie het verslag uit Amsterdam in het vorig nummer der Caecilia) niet op twee „gelijke" vleugels hebben gespeeld, maar op een van Bechstein en een van Blüthner.

veel en zoo juist in dit blad geschreven, dat eene herhaling daarvan bijna overbodig is. Toch wensch ik met een paar woorden mijne hooge ingenomenheid met de groote talenten van het drietal virtuozen te betuigen. Zelden zal men een geheel programma concertstukken, waaronder vele oude bekenden, zoo vlekkeloos hooren uitvoeren. Mej. Beumer bezit een orgaan, dat tot volle ontwikkeling is gekomen, een instrument, waaraan de natuur, de opvoeding en de kunst beurtelings hebben bijgedragen, om het tot dàt punt van voortreffelijkheid te brengen. Haar voordracht is zoo eenvoudig, zoo doordacht en zoo technisch volkomen, dat men niet meer aan zwarigheden, aan studie denkt. Gelijk hare geheele verschijning, zoo is alles wat mej. Beumer voordraagt: *sympathiek*. Men gevoelt, dat men in tegenwoordigheid is van eene dier weinige zangeressen, waaraan veel heeft moeten samenwerken om zulk eene uitkomst te verkrijgen.

Mej. Moriamé is eene pianiste van groote verdienste, die het voordeel heeft niet alleen met de vingers piano te spelen, maar bij wie hoofd en hart een aanmerkelijk aandeel nemen in haar spel. Haar aanslag is krachtig zonder ruw te zijn, haar techniek nergens onduidelijk, haar voordracht hoogst artistiek, en door alles schemert hare persoonlijke muzikale intelligentie heen.

Ik zou eenvoudig kunnen zeggen: „ik hoor mej. Moriamé gaarne piano spelen", en velen die mij kennen, zullen daar meer lof in zien dan in lange opgeschroefde artikelen.

Ik las onlangs, dat men het over het talent van den heer Jules de Swert niet eens is. Dat verwondert mij. Dat men moeite heeft iemand te beoordeelen die zoogenaamd „zijn avond" heeft, zooals Ernst zaliger, zooals mr. W. en mr. X., begrijp ik, maar een kunstenaar, die zich voordoet zooals hij is, die geen zweem van charlatanisme bezit, die als componist, voor zijn instrument niet alleen, maar als toondichter groote verdiensten bezit, die als uitvoerder op een voor anderen bijna niet te bereiken hoogte staat, om die moeilijk te kunnen beoordeelen, is mij onverklaarbaar.

Ik heb den heer de Swert kort achtereen driemaal gehoord, hier en in Haarlem, en telkens was ik getroffen door zijn zeldzaam meesterschap op zijn instrument. Dat hij niet huilt, niet in de fransche vibrato-koorts is vervallen, pleit voor den virtuoos; men moge dat koud noemen, mij verwarmt het! Zijn spel is tot in de kleinste bizonderheden afgewerkt; zijne zuiverheid is, ik zou haast zeggen, voorbeeldeloos; zijne lange, snelle streken in de pp zijn éénig. Daarbij komt nog eene hoogst artistieke, beschaafde voordracht en groote rust.

Het „Caecilia"-concert was dezen keer eene uitvoering van zeldzaam genot. Het programma omvatte: Mendelssohn's ouverture „Die Hebriden", Beethoven's VII en de „Harold"-symphonie van Berlioz.

Men kent misschien niet algemeen het ontstaan der Harold-symphonie; dit zou ik wel haast moeten denken, wanneer ik mij herinner wat over dit concert in de verschillende couranten is geschreven. Evenmin werd dit meegedeeld in het voorwoord bij het programma; — zie hier wat er van is.

Het was op den 22sten December 1833, dat Berlioz zich van eene nederlaag, geleden bij de uitvoering van zijn „Sardanapale", willende herstellen, zijne Symphonie fantastique door een uitgelezen orkest onder de leiding van Girard te Parijs had doen uitvoeren.

Het succes was volkomen.

Toen het publiek vertrokken was, wachtte een man met lang haar, doordringende oogen, vreemd voorkomen, een reus onder de reuzen en waarvan de eerste aanblik wonderlijk aangrijpend was, Berlioz op om hem de hand te drukken en met loftuitingen te overladen, — het was Paganini.

Eenige weken later bezocht Paganini den componist.

„Ik heb een prachtige alt, zeide hij, een Straduarius, „waarop ik mij in het publiek zou willen doen hooren, „maar ik bezit er geen geschikte muziek voor. Wilt ge „een alt-solo schrijven? Alleen in u heb ik voor zoo'n „taak vertrouwen."

Aanvankelijk protesteerde Berlioz en was van gevoelen, dat Paganini beter dan hij eene brillante compositie zou schrijven voor een hem betrekkelijk onbekend instrument.

Eindelijk stemde Berlioz toe en liet aan Paganini kort daarop het eerste gedeelte zien.

De vele maten „rust" in de alt-solopartij verontrustten Paganini hevig. „Dat is het niet," zeide hij, „ik moet steeds spelen."

„Ik heb het wel gezegd, antwoordde B., gij wilt een „Concert voor alt en dat kunt gij alleen schrijven."

Het eigenlijk doel was mislukt, maar niettegenstaande dat, ging B. voort zijne ingeving te volgen en voor orkest eene opvolging van scènes te schrijven, waarin zich de solo-alt als eene min of meer deelnemende, maar steeds haar karakter bewarende persoonlijkheid zou mengen.

Hij wilde van de alt een soort van melancholieken droomer maken, in den trant van Childe-Harold van Byron, vandaar de titel: *Harold en Italie*.

Evenals in de Symphonie fantastique is één hoofdthema door het geheele werk gevlochten; bij deze is het evenwel meer in overeenstemming met het orkest, bij de Harold is het meer in tegenstelling, door zijn karakter en beweging, zonder er de ontwikkeling van te verbreken.

Bij de eerste uitvoering op 23 November 1834 werd het eerste gedeelte het minst gunstig ontvangen, omdat de directeur Girard in het Coda, het orkest niet tot de tweemaal versnelde beweging (die daar allengs moet worden verkregen) kon brengen. Bij den „Marche des pélérins" was een slecht tellen van den harpist oorzaak, dat een vijftigtal maten gecoupeerd moest worden.

Een muzikaal tijdschrift uit die dagen begint zijn afkeurend schrijven op deze geestige (?) wijze: „Ha, ha, ha, haro, haro, haro, Harold!"; een anonieme brief verweet B.: „dat hij niet den moed had zich voor het hoofd te schieten".

Het was in dien tijd ook niet alles componist te zijn!

De uitvoering was door den heer Dan. de Lange uitmuntend voorbereid en schonk veel genot. De heer Jos. Cramer speelde de solo-altpartij op de van hem bekende voortreffelijke wijze.

Ook de beide andere werken van het programma werden met glans en opgewektheid voorgedragen.

Het concert door de „Vereenigde zangers" met bijgaand programma gegeven, is goed geslaagd. Den heer Tilman, componist van „Les Eburons", zijn warme ovatiën gebracht; ook van den kant der liedertafel „Oefening baart kunst" was men zeer erkentelijk voor de tegenwoordigheid van den belgischen toondichter binnen Amsterdam. Ik twijfel niet, of wederkeerig heeft de heer Tilman een goeden indruk gekregen van de amsterdamsche zangers en de goede onderlinge harmonie, zoo ook van de „Amsterdamsche orkestvereeniging" door welke zijne Prélude is uitgevoerd. Veel meer te zeggen van de jeugdige vereeniging, die ik het genoegen heb te leiden, komt niet te pas.

Er is dien avond met veel toewijding gezongen en het orkest heeft zich, als altoos, uitmuntend gekweten.

De leden van de vereeniging »Musis sacrum« hebben eene uitvoering gegeven, waarop de Yolante van Wambach, als ik wel heb een leerling van Benoit, ten gehoore is gebracht.

Voor eenige jaren hoorde ik van denzelfden componist een werk »Moses in den Nijl«, dat mij niet aansprak, vooral omdat de piano-partij mij wat pretentieus en te veel overheerschend behandeld scheen. Het verheugt mij over dit veel belangrijker werk een gunstiger oordeel te kunnen uitspreken.

Over het algemeen houdt het van het begin tot het einde de toehoorders bezig, al geeft het nu en dan oude bekenden te hooren, die ons aan de »Rubens-cantate« en aan »De wereld in« van Benoit herinneren.

De solo's zijn dankbaar voor de uitvoerders, het koor heeft een belangrijk aandeel en het orkest werkt nu en dan op eene schitterende wijze geheel zelfstandig; het eerste koor heeft eene allerliefste maatbeweging, zoo recht wiegend. Van de solo's vind ik van den Heildronk het minst partij getrokken.

Uit alles bemerkt men, dat de componist tot de realistische school behoort. Al zijn zijne kleuren hier en daar ook wat scherp, en gebruikt hij het koper wat veel, het werk boeit, en men bemerkt dat de uitvoerders het gaarne, ja met ingenomenheid vertolken.

Het geheel was dan ook zeer te prijzen, zoowel de solisten als het koor en het orkest. Mej. Veltman toont door haar zang vooral musicienne te zijn; zij bezit een aanmerkelijken omvang van stem. In de Aria uit Samson et Dalila van Saint-Saëns was de afstand der soliste van het orkest misschien wel wat groot, en zou eene enkele repetitie meer geen kwaad hebben gedaan.

Kleine vlekjes, zooals de niet erg sympathiseerende a, die de tenor van den baryton moest overnemen, ga ik stilzwijgend voorbij. Eene goed doorgewerkte Ouverture van den heer Henri Brandts Buijs: »Koppestok« opende het concert.

Compositie en uitvoering verdienen lof.

Het Bestuur, de dirigent, mej. Veltman, de heeren Orelio, Venverloo en de dilettant, aan wien de ondankbare partijen van Satan en van den nachtwacht waren opgedragen, kunnen met voldoening op dezen avond terugzien. De koren waren uitmuntend voorbereid en hebben met veel zuiverheid en kleur gezongen.

»Musis sacrum« is in één woord een geheel, dat, hoewel klein, voor de groote gemengde koren te Amsterdam in het minst niet behoeft onder te doen.

Het 2de concert van de dames Beumer en Moriamé en den heer Jules de Swert was evenals het eerste zeer bezet; de uitvoering van het hierbij gaande, eenigszins gewijzigde programma, was evenals van het vorige concert voortreffelijk. Het concertstuk van de Swert is eene hoogst belangrijke compositie voor cello, waarvoor zoo weinig bestaat dat nog gespeeld wordt.

MAURICE HAGEMAN.

UTRECHT.

Vereeniging voor kerkgezang. — Vijfde (laatste) Stads-concert. — Buitengewoon Tivoli-concert.

Ditmaal heb ik drie uitvoeringen te bespreken. De eerste is die der Utrechtsche Vereeniging voor kerkgezang gegeven den 15den Maart in het Gebouw voor K. en W., onder leiding van den heer J. Buijgrok, ten voordeele der School van havelooze kinderen te Utrecht.

De Vereeniging, die een paar jaar rust had genomen, kwam met een verdienstelijk programma (hetgeen hierachter voorkomt) te voorschijn; behalve met de gezangen van Bastiaans (die m. i. slechts voor den vorm op het programma staan) maakte ik kennis met de Koraalouverture van J. C. Boers, waarvan de instudeering mij niet nauwlettend voorkwam; beter was de 95ste Psalm van Mendelssohn. Dat het daarin voorkomend duet voor 2 sopranen, door liefhebsters weergegeven, zwak was, is te vergeven; het moeilijkste gedeelte, het koor »Kommet herzu«, getuigde van goede studie en leiding. De verschillende stemmen traden zeer beslist op; iets dat met eene dilettanten-vereeniging niet altijd het geval is. Met ingenomenheid vermeld ik, na Bruch's »Flucht der Heiligen Familie«, de »Frühlingsbotschaft« van Gade; beide koorstukken werden zeer verdienstelijk ten gehoore gebracht, en een bizonder woord van hulde (dat den solist niet voor de eerste maal te beurt valt) breng ik aan den heer Rogmans voor de altijd opgewekte wijze waarmede hij zijne taak, op welk gebied ook, vervult.

Het vijfde (laatste) Stadsconcert verschafte ons door de medewerking van mevr. Wilma Norman—Neruda een genot, zooals wij den geheelen winter nog niet hadden gemaakt. Deze vrouwelijke Joachim vertegenwoordigt in zich al de gegevens, die, menschlijker wijze gesproken, te vergen zijn van een meester of meesteres op de viool. Het Concert in a van Viotti (niet de 2 eerste gedeelten, zooals dat gewoonlijk gaat, maar in zijn geheel), werd met eene virtuositeit en klankzuiverheid ten gehoore gebracht waarvoor men stil staat, men zou zelfs bijna vergeten toe te juichen. Daarna een climax in voordrachten, als: »Berceuse« van haar broeder Franz, »Mazurka« van Wieniawski en, als toegift, de heerlijke »Gavotte« uit de 6de Sonate voor viool-solo van Joh. Seb. Bach. En dit alles voorgedragen met eene kalmte, die de grootste bewondering afdwingt!

Het orkest speelde meerendeels zeer bekende nummers (zie progr.), waarvan het voldoende is te vermelden, dat de uitvoering niets te wenschen overliet.

Den 23sten Maart hadden wij een buitengewoon avondconcert in de zaal van Tivoli. Vorst Heinrich Reuss dirigeerde zijne eerste Symphonie in D (manuscript). Dat zulks veel belangstelling wekte, ontwaarde men uit het zeer talrijk opgekomen publiek, zelfs van elders. Het is dan ook niet alledaags een vorstelijk persoon aan den lezenaar den stok te zien zwaaien; en toch bleek hij een gewoon mensch, als ieder ander, alleen begaafd met meer dan gewone muzikale bekwaamheden. Zijne Symphonie sprak het uit. Hoewel niet altijd oorspronkelijk en in enkele deelen (1 en 3) wat te veel uitgesponnen, bevat het werk menige schoone bladzijde. Zelfs kwam mij de bewerking van de Finale eenigszins Händel nabijkomend voor; de instrumentatie getuigt van grondige kennis; ze is in de manier van Gade, Bruch en dergelijke romantische klankbewerkers. De Vorst heeft een goeden indruk achtergelaten; voorzeker heeft hij dien ook medegenomen van het orkest, dat zoo volijverig (en in gala-kleeding) zijn werk vertolkte.

Op dit concert werd voor de eerste maal, onder leiding van den bewerker jhr. mr. J. C. M. van Riemsdijk, uitgevoerd de Suite nº 1 uit den »Hortus musicus« van den in 1623 te Deventer geboren beroemden organist Jean Adam Reinken. Allen toonkunstenaars in den lande

zij de kennismaking met dit werk aanbevolen; door het op hunne programma's te brengen, zullen ze aan de klassiek-belnste toonkunstliefhebbers veel genoegen schenken en den trots wekken van het nederlandschgezind hart. Zij zijn uitgegeven door de Vereeniging voor Ned. Muziekgeschiedenis der Maatschappij t. b. d. toonkunst en verkrijgbaar in den Algemeenen Muziekhandel te Amsterdam. De volgorde dezer eerste Suite is: Adagio Allegro, Largo (solo voor viool en cello), Allemande, Courante, Sarabande en Gigue. Het is onnoodig te vermelden, dat de uitvoering met versterkte bezetting voor alle strijk-instrumenten, onder de bezielde leiding van den bewerker, volkomen slaagde. Ik zou te uitvoerig worden met alle schoone tinten daarvan in het licht te stellen.

Het orkest eindigde met de Academische Feest-ouverture van Brahms.

De heer G. Veerman deed zich dien avond meer dan ooit als een degelijk violist kennen. Hij speelde het Concert in d van Wieniawski, waarvan het 2de gedeelte bizonder in mijn smaak viel. Een Romance van Svendsen en een Impromptu van zijn broeder L. Veerman voltooiden zijn juist gekozen en keurig uitgevoerd programma. De heer Anton Bouman deed zich nog hooren als solo-violoncellist in Volckmann's Serenade voor strijkinstrumenten. Ik bewonder hem om de ambitie, waarmede hij dit stuk altoos even keurig speelt, hoewel 't hem reeds zoo dikwerf ter uitvoering werd voorgelegd; bij mij wekt het (als compositie) altijd een slaperig gevoel op.

Συνεργός.

LEEUWARDEN.

Concert van Kwast-Haase-Bouman. — Soirée van S. v. Groningen. — Twee Historische concerten door de dames Groneman en van Milligen. — Twee concerten van Dyna Beumer c. s.

Het was moeilijk zich tot schrijven neer te zetten, nu er hier ter stede in betrekkelijk korten tijd zoo veel en velerlei op muzikaal gebied voorviel,

Thans is er een oogenblik van stilstand gekomen en wacht ons nog alleen Concordia's jaarlijksch concert, waarvoor de Odysseus van Max Bruch is gekozen.

Het concert van Kwast-Haase-Bouman kunnen wij tot ons leedwezen niet bespreken, omdat wij niet in de gelegenheid waren gesteld deze uitvoering bij te wonen. Wij vernamen evenwel, dat het goed is geslaagd en de opkomst flink is geweest. Duidelijk is het ons niet geworden, met welk recht dit concert als eene uitvoering der Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging kon gelden, daar er slechts één enkele naam van een Nederlander op het programma was te vinden. (Wij plaatsen het progr. onder de daarvoor bestemde rubriek. Red.).

Met veel belangstelling zagen wij de aankondiging der Historische concerten, door de dames Groneman en van Milligen uit Groningen. Voor den wetenschappelijken, denkenden muziekbeoefenaar hebben dergelijke concerten vooral veel aantrekkelijks. In de gelegenheid gesteld te worden van elk tijdperk der muzikale ontwikkeling het meest treffende, het meest eigenaardige te hooren; er op gewezen te worden, welke ontwikkeling er in gedachte en in vorm sedert eeuwen heeft plaats gehad, is zeer zeker hoogst belangwekkend.

Aan de uitvoerenden van dergelijke concerten worden evenwel andere, meerdere en hoogere eischen gesteld dan aan die musici, welke datgene kiezen, wat voor hunne eigene talenten het meest geschikt en voor het publiek het meest dankbaar is. Men moet zich in elke periode indenken, elken stijl, elk *genre* zich eigen maken, en het kenmerkende daarvan kunnen weergeven. Wil men den hoorder voorlichten en doen genieten, dan zorge men in de eerste plaats aan deze eischen te kunnen voldoen.

Zijn de dames hierin geslaagd? Wij gelooven, dat de zoo moeilijke taak voor haar wel wat te zwaar is geweest. Hoeveel waardeering wij aan eene dergelijke onderneming ook hebben geschonken, voldaan waren wij geenszins. Vooral is het aan de zangeres niet mogen gelukken ons te boeien en op belangwekkende wijze ons den weg in het ruime veld der muziek-historie te wijzen. Al moge eene verkoudheid de zangeres den eersten avond verontschuldigen, de toonkunstenaresse had ons desniettemin door voordracht en stijl het verschil kunnen doen opmerken tusschen eene compositie van Bach, Händel en eene, waarin Mozart zijn dramatisch talent ten toon spreidt; tusschen een lied van Beethoven en een van Schumann, eene ballade van Schubert en een lied van Franz of Nicolaï [1].

De pianiste kwam het doel meer nabij en speelde met geacheveerde techniek haar uitgebreid répertoire geheel uit het hoofd.

Aan de beide dames zij ten slotte voor haar moedig ondernemen een warm woord van waardeering en hulde toegebracht.

Als ware tegenhangers dezer twee Historische concerten kan men de twee concerten beschouwen door mej. Dyna Beumer c. s. gegeven (het laatste door bemiddeling van den kapelmeester der Schutterij, den heer H. de Jong). Geen didactiek, geen wetenschap; alleen effect, en schitteren met eigen talent en gaven! Geen muziek, geen rijkdom van gedachten, maar techniek en virtuositeit waren hier te bewonderen. Een schitterend succes, een groot en dankbaar publiek was het resultaat!

De steden onzer noordelijke provinciën hebben nu ook het talent van mej. Dyna Beumer leeren kennen. Wat keelvaardigheid betreft, heeft zij zeker wel het hoogste toppunt bereikt. In het bezit van een licht aansprekend, in de hooge tonen zeer schoon ontwikkeld orgaan, schijnt voor haar geen technische moeilijkheid meer te bestaan. Als vertegenwoordigster der fransche school zong zij den eersten avond de bekende Aria uit de Barbier (die evenwel niet te herkennen was door de massa aangebrachte fioriturен) en de Variaties van Proch; voor den tweeden avond raadplege men het programma hierachter vermeld.

Wij hebben mej. Beumer bewonderd, maar gevoelden ons niet geroerd. Het schitterend licht van haar talent heeft ons verblind, maar ons gemoed niet in beweging gebracht. Hoe hoog wij ook het talent van mej. Beumer stellen, voor ons blijft steeds het allerhoogste die uiting van het kunstenaarsleven, die het heiligste van ons innerlijk wezen treft. En juist dàt vinden wij bij mej. Beumer niet. Het schoone lied: „Du bist wie eine Blume" van Rubinstein, dat zij als toegift schonk, miste alle innigheid en diep gevoel; het liet ons totaal koud.

Mej. Beumer werd flink ter zijde gestaan door mej. Moriamé en den heer de Swert.

---

[1] Wij herinneren er aan, dat wij onze verslaggevers geheel vrij laten in het uitspreken hunner meeningen, zelfs al wijken die van elkaar af, zooals thans het geval is met die van de correspondenten uit Groningen (in een vorig nummer) en uit Leeuwarden. RED.

Eerstgenoemde heeft door haar kloek spel ons hart het meest geroerd en voornamelijk om háár deed het ons genoegen, dat wij dit drietal artisten voor de tweede maal zouden hooren.

De Sonate van Rubinstein, waarmee zij met den heer de Swert het eerste concert opende, werd door beide artisten schoon gespeeld. Ontegenzeggelijk behoort de heer de Swert tot de eerste violoncellisten van onzen tijd; toch hadden wij gaarne meer warmte, meer diepte van toon gehad, en vooral composities, waarin een artiste als de heer de Swert zijn talent kan dienstbaar stellen tot de wedergave van grootscher en dieper gedachten. Wij zouden wenschen, dat de virtuozen eindelijk begonnen af te wijken van de nu eenmaal, naar het schijnt, aangenomen gewoonte om eigen composities te spelen. Zijne „Caprice bourlesque", op den eersten avond gespeeld, was al zeer onbeduidend, om niet te zeggen triviaal.

Tusschen al deze concerten in hadden de muziekuitvoeringen bij gelegenheid der Koningsfeesten plaats en kondigde de heer van Groningen, op het allerongunstigste oogenblik, zijne piano-soirée aan.

Het was te voorzien, dat een klein publiek hiervan zou genieten. Even jammer voor den heer v. Groningen als voor de muziekliefhebbers! want de pianist, waarvan wij reeds vroeger de uitstekende eigenschappen in het licht stelden, handhaafde zijnen roem en boeide de aanwezigen wederom door zijn ontwikkeld, poëtisch piano-spel.

Het is onmogelijk de muziekuitvoeringen op 19 Febr. uitvoerig te bespreken. Wij zouden te veel plaats hiervoor in beslag moeten nemen.

Alleen zij vermeld, dat de uitvoering voor gemengd koor, onder directie van den heer Kwast (met begeleiding van orgel door den heer Suringbroek, en piano door mevr. Thyssens Triebart) in de Groote Kerk alhier, uitstekend is geslaagd; dat 's avonds in de Groote Harmonie-zaal het mannenkoor, eveneens onder leiding van den heer Kwast, het zijne bijbracht tot het welslagen van dit feest, en een kinderkoor, onder leiding van mej. Poutsma, een flink en welverdiend succes mocht behalen.

MIDDELBURG.

Tweede concert der zangvereeniging „Tot oefening en uitspanning", op 3 Maart 1887.

Dit concert kenmerkte zich door het (voor ons Middelburgers) ongewoon feit, eenige der uit te voeren werken door den componist zelf te zien dirigeeren. De heer S. de Lange, uit 's-Gravenhage, was hoofdzakelijk overgekomen voor de eerste uitvoering zijner muziek op „Psalm XXII" voor baryton-solo, koor en orkest.

De heer Messchaert had, wegens verhindering van den heer J., de solo-partij op zich genomen. Bijna onnoodig is het dus te vermelden, dat met zulk een solist, gesteund door de bekende goede krachten onzer koren, het werk uitmuntend slaagde. Over dezen Psalm als compositie zal ik niet uitwijden, doch gerekend naar den bijval en de lauweren, die de heer de L. inoogstte, mag hij met zelfvoldoening op zijn arbeid terugzien. Ook zijne vrouwenkoren: „Vorfrühling", „Am Bette eines Kindes" en „Nun winkt's", hadden een welverdiend succes.

Minder opgewonden betoonde zich het publiek na de uitvoering van het „Concerto grosso" van Händel en de „Sinfonietta" van Jensen, door het strijk-orkest, hoewel de uitvoering niet onverdienstelijk was en goede orkestmuziek hier tot de zeldzaamheden gaat behooren. Gaarne wensch ik heeren uitvoerders bij eene volgende gelegenheid een beter onthaal.

De heer Messchaert zong, behalve in den Psalm, nog in het eerste deel de Aria „Gott sei mir gnädig" uit het oratorium Paulus en, op verzoek, in het tweede deel eenige liederen van Schubert, waarvan de Dithyrambe (Fr. von Schiller) een daverend applaus uitlokte. Het Adventlied van Schumann (waarvan de sopraan-solo zeer schoon werd gezongen) besloot op waardige wijze dezen genotvollen avond, en ongetwijfeld ben ik de tolk èn van de toehoorders èn van den heer de Lange, wanneer ik een welverdiend woord van hulde breng aan de werkende leden der zangvereeniging en aan haren directeur.

DEVENTER.

Feestconcert in de Groote Kerk. — Concert-Dyna Beumer c. s. — Kinderconcert. — 3de Piano-soirée-S. van Groningen.

Op 's Konings 70sten verjaardag kon men ook hier op muzikaal gebied véél hooren. Het feest werd geopend op 18 Febr. met een Feest-concert in de Groote Kerk, uitgevoerd door leden van de zanggezelschappen: St. Caecilia, Euterpe, Gemengd koor en Deventer mannenkoor en het orkest van „Unis", onder leiding van den heer Rijken. Het „Lobgesang" van Mendelssohn werd ten gehoore gebracht, waarbij als solisten medewerkten mej. N. te Goor, mej. C. A. v. D. te Deventer en de heer J. W. W. te Deventer. Hierna werd het Wilhelmus, bewerkt door J. C. Boers, aangeheven. Door deze uitvoering is bewezen, dat men door samenwerking van verschillende vocale en instrumentale krachten een concert kan geven, dat aan de eischen, die men hier mag stellen, kan voldoen.

Op 25 Febr. gaven de dames Dyna Beumer en Zélie Moriamé en de heer Jules de Swert een concert. Daar deze artisten in meest alle groote plaatsen zijn opgetreden, wenschen wij over hen niets meer te zeggen, dan dat zij ook hier ruimschoots hebben voldaan. De Sonate voor violoncel en piano van Rubinstein voldeed in het bizonder.

De heer van den Berg gaf, evenals verleden jaar, een „Kinderconcert" en wel op 3 Maart. Ruim 300 kinderen zongen: „Lentedag", van J. Worp, en „Vrijaf", Cantate voor kinderkoor en orkest, van Henri van den Berg, woorden van D. M. Maaldrink. Na afloop van dit werk, dat zeer in den smaak viel van het buitengewoon talrijk opgekomen publiek en dat om zijn kinderlijken toon, die in de populaire melodieën en woorden heerscht, aantrok, werd den heer van den Berg, namens de kinderen, een gouden remontoir-horlogie ter hand gesteld als blijk van waardeering voor den tijd en de moeite, die hij aan dit concert had besteed, terwijl de heer Maaldrink een lauwerkrans ontving. Wij deelen zeer in den bijval, welke deze Cantate heeft behaald en vonden de fanfares en herhaalde toejuichingen ten volle verdiend.

Ter afwisseling van het kindergezang werden door het orkest „Romeinsche triomftocht" van Iz. A. Houck, onder diens leiding, en de Marcia uit de Suite van C. H. Coster uitgevoerd, welke beide werken ingelijks bijval mochten verwerven. Den 6den Maart had eene herhaling van dit concert plaats voor eene welbezette zaal.

Op 17 Maart gaf de heer S. van Groningen zijne 3de en laatste Piano-soirée, waar hij werken van Schubert en Liszt voordroeg. In de pauze werd onzen vroegeren stadgenoot, namens eenige vrienden, een fraai geschenk ter hand gesteld als stoffelijk blijk van waardeering voor zijne groote verdiensten als pianist.

KAMPEN.

„Elias". — Concert van de dames van Berlekom en Berghuijs en den heer Jacq. Bekker. — Concert-Dyna Beumer c. s.

Op muzikaal gebied is onze gemeente in het afgeloopen seizoen al zeer stiefmoederlijk bedeeld geweest. Behalve eene uitvoering van de liedertafel „Euterpe" en een concert op den 19den November 1886 door de heeren J. C. Geijp, O. J. Bekker en J. van Dissel gegeven, hoorden wij niets vóórdat de Zangvereeniging voor gemengd koor haar concert gaf; en alsof de Muze der toonkunst toen medelijden met ons had gekregen, waren wij binnen veertien dagen in de gelegenheid ons muzikaal hart herhaaldelijk op te halen.

De Zangvereening voerde den 8sten Maart '87 „Elias", oratorium van Mendelssohn-Bartholdy, uit, met begeleiding van dubbel-strijkkwartet en piano. Als solisten traden op mevr. L. geb. H., sopraan, mej. E. Berghuijs uit Amsterdam, alt, de heer Rogmans uit Amsterdam, tenor, en de heer P. Haase uit Rotterdam, bas. De uitvoering, als naar gewoonte onder leiding van onzen bekwamen en ijverigen directeur den heer C. A. Bekker, viel goed uit. Het is werkelijk bewonderenswaardig wat de heer Bekker, met zulke geringe middelen als waarover hij hier te beschikken heeft, weet tot stand te brengen. De koren kweten zich dapper, enkele werden zelfs zeer goed uitgevoerd, b.v. nº 9 „Wohl dem, der den „Herrn fürchtet" en nº 34 „Der Herr ging vorüber". De heeren-solisten toonden zich ook hier weer als meesters in de kunst en werden door de dames-solisten uitstekend bijgestaan, hoewel niet te ontkennen valt, dat het geluid, waarover mej. Berghuijs beschikt, niet is opgewassen tegen de krachtige stemmen van mevr. L. en de heeren Rogmans en Haase.

Hier moge zijne plaats vinden een woord van hulde aan mej. W., die, naar wij meenen, voor het eerst zich in het publiek liet hooren en in het schoone doch zware terzetto „Hebe deine Augen auf" uitstekend debuteerde. Niet minder zijn wij grooten dank verschuldigd aan mevr. L.; hoevele genotvolle avonden hebben wij niet aan hare krachtige medewerking te danken. Wat stem, opvatting en uitvoering betreft bijna niet onder de dilettanten te rangschikken, is zij altijd even bereid te helpen waar dat gewenscht is. Nog dikwijls hopen wij dan ook mevr. L. te hooren. De piano-partij was in goede handen; mej. S. kweet zich, als naar gewoonte, best van hare zware taak.

Op den 11den Maart gaf een drietal jeugdige artistes met een goed gekozen programma uitvoering aan het plan om zich hier te doen hooren. Het waren mej. M. Berdenis van Berlekom uit Middelburg, piano, mej. E. Berghuijs uit Amsterdam, alt, en de heer Jacques Bekker uit Brussel, viool. Met veel genoegen hoorden wij mej. van Berlekom, die eene werkelijk groote techniek ontwikkelt bij eene schoone en naar ons oordeel juiste opvatting van hetgeen zij vertolkt. Het best beviel zij ons in de „Etude" van Reinecke en „La fileuse" van Raff, hoewel zij ook in de overige stukken de bewijzen gaf van ernstige studie.

Mej. Berghuijs heeft zich als lieder-zangeres van eene goede zijde doen kennen. „Die Uhr" van Löwe zong zij heerlijk, alsook „Todesschnen" van Brahms; was de de opvatting van „Widmung" van Schumann wel de ware? Van harte roepen wij haar een tot weerziens toe.

De heer Jacques Bekker, onze vroegere stadgenoot, die zijne studiën volbracht aan de Koninklijke Muziekschool te 's-Gravenhage en dien wij in langen tijd niet hoorden, heeft sedert verbazende vorderingen gemaakt. Zijn spel is krachtig en beschaafd, terwijl hij de grootste technische moeilijkheden met gemak overwint. De keuze zijner stukken, die toonde dat hij nogal wat aandurft, bleek dan ook ten volle zijne krachten niet te boven te gaan. Zoowel het moeilijke Concert nº 9 van Spohr, als de Polonaise nº 2 van Wieniawski en de Romance van Svendsen, — alles slaagde volkomen.

Op den 22sten Maart ll. viel ook onze gemeente eindelijk de eer te beurt van een bezoek van het beroemde en bekende drietal, de dames Dyna Beumer en Zélie Moriamé en den heer Jules de Swert. Hadden wij gevreesd, dat hun optreden tot de *pia vota* zou behooren, des te grooter was de ingenomenheid, toen er zekerheid kwam, dat zij zich ook hier zouden doen hooren. Eene eivolle zaal en een verrukt publiek was dan ook hun loon.

XXX.

Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging.

Eene uitvoering te Amsterdam, ingericht door het correspondeerend lid aldaar, den heer Paul C. Koerman, is bepaald op 6 April in het gebouw „D' Geelvinck", Singel bij de Munt. Het programma zal bevatten Trio's van G. A. Heinze en C. Krill; de Violoncel-Sonate van W. F. G. Nicolaï; Fantaisiestukken voor piano en viool van Leon. C. Bouman; Romance van denzelfde en Tarantelle voor violoncel van C. Coenen, enz.

De heeren C. Krill, piano, S. van Adelberg, viool, en Antoon Bouman, violoncel, allen uit Utrecht, hebben hunne welwillende medewerking toegezegd.

Op den 18den April: 2de uitvoering te Steenwijk door het corr. lid aldaar, den heer J. Godefroy.

Op den 22sten April: 2de uitvoering te Dordrecht, door den heer C. van den Linden, zooals reeds werd medegedeeld.

's-Gravenhage, 1 April 1887.

A. J. Ackermann,
1ste *Secretaris.*

BUITENLANDSCH NIEUWS.

Bayreuth. — Naar de *Frankf. Zeitung* « uit de beste bronnen » weet mee te deelen, zou tusschen de erfgenamen van Wagner en de administrateuren van het vermogen van koning Otto van Beieren zijn overeengekomen, dat *Parsifal* slechts te Bayreuth mag worden opgevoerd en nooit op eenig ander tooneel, tenzij men alvorens te Munchen twee jaar het recht tot opvoering heeft verkregen. Wat de eerstelingwerken van Wagner betreft, *Die Feen* en *Das Liebesverbot*, erkennen de erfgenamen, dat men te Munchen recht heeft op de opvoering. Er bestaat dus nu geen bezwaar meer *Die Feen* in den loop des zomers aan

den Hofschouwburg te Munchen op te voeren. [Latere berichten zeggen, dat zulks reeds in Mei het geval zal zijn.] Wagner's erfgenamen behouden daarentegen het recht tot het uitgeven van klavieruittreksels, arrangementen, tekstboeken, enz. van genoemde opera's. Naar men beweert, zou Angelo Neumann, door bemiddeling van Wagner's erfgenamen het opvoeringsrecht van beide bedoelde opera's hebben verkregen voor Praag en Berlijn, en zou hij ze in 1889 in laatstgenoemde plaats willen opvoeren.

— Op de prijsvraag voor een Liszt-monument zijn zestig antwoorden ingekomen. Eugen Dollinger uit Munchen verwierf den eersten prijs (300 *Mark*), Schmitz uit Berlijn den tweeden (200 *Mark*).

Berlijn. — Het *Opernhaus* alhier zal voortaan electrisch worden verlicht. In de zomervacantie zullen de werkzaamheden daarvoor plaats hebben.

— Arthur Friedheim, die zich tot heden als een van de beste pianisten uit onzen tijd heeft doen kennen, heeft bij het Wagner-Liszt-concert op 16 Maart ll. — volgens de *Allg. M. Z.* — het bewijs geleverd, een geboren orkest-directeur te zijn. Volgens bedoeld blad heeft het orkest gedurende het geheele concert-seizoen niet zoo goed gespeeld als op dien avond. Uitgevoerd werden Liszt's *Faust*-symphonie en diens klavier-concert in A, gespeeld door den heer Stavenhagen. Het gelukkigst van alles slaagde echter Wagner's *Kaisermarsch*. De heer Hedmondt, die ook den tenor-solo in de Finale der *Faust*-symphonie zong, droeg nog een tweetal liederen van Liszt voor: *Du bist wie eine Blume* en *Klinge leise, mein Lied*, waarbij Arthur Friedheim de klavierbegeleiding speelde. Na meerdere terugroepingen werd het eerste lied herhaald, terwijl ook de heer Stavenhagen een toegift speelde en wel Liszt's Rhapsodie n° 13.

— Den 10den Maart ll. gaf von Bülow zijn laatste Beethoven-avond; de toejuichingen stonden bij dit concert niet achter bij het applaus van den eersten avond. Aan het slot van zijn concert werd von Bülow niet minder dan achtmaal teruggeroepen.

— Waarschijnlijk zal von Bülow in den aanstaanden winter acht van de groote *Philharmonische Concerte* dirigeeren. Voor de twee anderen zal Felix Mottl worden uitgenoodigd.

— Anton Seidl — de toekomstige Wagner-kapelmeester aan de Kon. Opera alhier — is uit Nieuw-York aangekomen om mondeling de onderhandelingen met graaf Hochberg voort te zetten.

Bordeaux. — Gounod heeft hier in persoon de uitvoering van zijn *Mors et vita* in de *Notre-Dame* geleid. Dat in de opera ter eere van den componist de *Faust* is gegeven en de meester bij zijn verschijnen daar ter plaatse stormachtig werd toegejuicht, behoeft ter nauwernood vermelding.

Brussel. — Ernst Reyer componeert eene nieuwe opera, *Salambô*, waarvan de tekst is ontleend aan den gelijknamigen roman van Gustave Flaubert. Dit werk zal vier actes bevatten, waarvan bereids twee zijn voltooid; de beide anderen hoopt de componist weldra gereed te hebben. De opera is bestemd voor « *La monnaie* ».

— De belgische componisten hebben zich tot den Minister van schoone kunsten gewend met het verzoek, dat de staat tusschen beiden kome, opdat dramatische werken van vaderlandsche componisten de voorkeur mogen genieten boven die van vreemde.

Dresden. — In het laatste Nicodé-concert heeft Emile Sauret onder stormachtigen bijval zijne *Italienische Suite* en eene Barcarolle van eigen compositie gespeeld.

Dusseldorp. — Emil Sauer heeft hier met veel succes Tschaikowsky's klavierconcert, stukken van Chopin, Liszt en Rubinstein gespeeld. De critiek noemt den jongen kunstenaar een der beste klaviervirtuozen van dezen tijd.

Gent. — Adolphe Samuel, directeur van het Conservatorium alhier, houdt zich op 't oogenblik bezig met het schrijven van een opera in drie actes, tekst van zijn zoon Eugène Samuel.

Leipzig. — Het nieuwe klavierconcert van Felix Dräseke is hier bij Kistner verschenen. Hans von Bülow zal het in het volgende concertseizoen ten gehoore brengen.

— Het orkest in den Nieuwen Stadsschouwburg zal naar het voorbeeld van Bayreuth worden verlaagd.

Londen. — Clara Schumann heeft in een *Philharmonic concert* het Concert in a van haar overleden echtgenoot gespeeld; de pianiste werd met groote warmte toegejuicht. Reeds sedert bijna 30 jaren treedt zij jaarlijks op, hetzij in bovengenoemde of wel in de *Popular*-concerten.

Op hetzelfde concert werd ook de Symphonie in e van Brahms uitgevoerd.

Luik. — Op het tweede concert van de *Société des concerts* werd o. a. uitgevoerd de Ouverture en drie toonceelen uit de « Pacificatie van Gent », van Peter Benoit, en de nieuwste, derde Symphonie van Saint-Saëns, opgedragen aan Liszt.

Moskou. — Nu er in deze stad geen Russische Opera is, maken verschillende vreemde troepen hier goede zaken. Een duitsch gezelschap geeft, onder directie van Erdmannsdörfer, Schumann's « Manfred » (met Possart) en een italiaansch operagezelschap brengt Wagner's *Lohengrin* ten gehoore.

Nieuw-York. — Liszt's *Christus* is hier tweemaal — op 3 en 4 Maart jl. — met groot succes uitgevoerd in het *Metropolitan Opera-House* door de *Oratorio society*, onder leiding van W. Damrosch. Het orkest was 75, het koor 500 leden sterk. De solo's werden gezongen door de dames Ella Earle en Hattie Clapper en de heeren Max Alvary en Max Heinrich. Drieduizend menschen woonden elke uitvoering bij

Parijs. — Saint-Saëns nieuwste dramatische werk *Proserpine* is hier kort geleden opgevoerd. De beide eerste actes werden toegejuicht, de twee laatste echter zeer koel ontvangen, wat men — volgens Victor Wilder — het publiek niet kwalijk kon nemen. In enkele duitsche bladen heet het zelfs, dat de laatste actes van *tödtlicher Langweiligkeit* zijn. Niettemin werd de componist na het vallen van het scherm, toen zijn naam werd afgeroepen, levendig toegejuicht.

— Op Berlioz' graf, op het Montmartre-kerkhof, is een gedenkteeken geplaatst, bestaande in een zuil met het beeld des meesters in brons.

Petersburg. — In het Panaïew-theater zal in het a. s. seizoen een italiaansche troep opera-voorstellingen geven. In den Mariaschouwburg zal het jongste werk van Tschaïkowsky (De toovenares) de eerste opera zijn; daarna volgt Verdi's *Otello*.

— De jeugdige schotsche pianist Frederic Lamond treedt hier met steeds toenemend succes op.

Rijssel. — In het *Grand-Théatre* heeft met veel bijval de eerste voorstelling plaats gehad van Victorien Joncière's *Chevalier Jean*, onder leiding van den componist.

Weenen. — Onder het opschrift « *Beethoven am Bache* » schrijft men aan de *Allg. M. Z.*: « Het hevige onweder op 27 Juni des vorigen jaars heeft de beekjes in den omtrek en daaronder ook het vriendelijke « *Beethoven-Bacherl* » zeer beschadigd. De gemeente Heiligenstadt doet zooveel mogelijk om deze plek weer een beter aanzien te geven, maar kan uit den aard der zaak daaraan niet veel ten koste leggen. Het zou daarom wenschlijk zijn, dat eenige belangstellenden de noodige middelen bijeenbrachten om de thans prozaïsche omgeving van het Beethoven-monument een vriendelijker aanzien te geven. »

Weimar. — In de woningen, waar Liszt hier verblijf hield, in den *Altenburg* en de *Hofgärtnerei*, zijn gedenksteenen geplaatst met het opschrift: Hier woonde Franz Liszt 1848—1861; id. 1869—1886.

CORRESPONDENTIE.

Aan enkele inzenders van programma's, die zich beklagen dat deze niet dadelijk worden geplaatst, maken wij de opmerking, dat wij daartoe gewoonlijk gedwongen worden door gebrek aan plaatsruimte. Als de inhoud dier programma's belangrijk is, nemen wij ze gaarne op, zij het dan ook wat later.

Het programma behoorende bij het verslag van Kampen was niet aanwezig, ofschoon de schrijver er op wees.

REDACTIE.

Programma's.

De met ☞ geteekende programma's bevatten een of meer werken van Nederlanders, of van componisten in Nederland woonachtig. De namen der directeuren, soms ook der uitvoerders, zijn tusschen twee haakjes gevoegd.

☞ **Alkmaar.** — 1 Maart. — Uitvoering der zangvereeniging „Crescendo" (J. M. Otto). — 1. Nederland en de zee (koor), L. F. Brandts Buijs; 2. De engel (lied voor sopraan, viool en piano), G. Braga; 3. 't Looze molenarinnetje (koor), dr. E. D. Pijzel; 4. *a.* Herz, mein Herz, sei nicht beklommen (canon v. vrouwenstemmen), Siebel; *b.* Das Echo (koor v. mannenstemmen), H. Engels; 5. Alla stella confidente (romance v. alt), Robaudi; 6. Frohsinn (Walzer-Rondino v. koor), Max Oesten. — 7. Mijn vaderland (koor), Dan. de Lange; 8. In 't woud (lied voor sopraan, viool en piano), J. E. Schmitz; 9. De traan (cantate voor vrouwenkoor met sopraansolo), M. Hageman; 10. Frosch-Cantate (komischer Gesang, voor koor), C. Hennig; 11. Rika's droom (zangspel met piano-begeleiding in één bedrijf), Mart. Schuil.

Amsterdam. — 12 Maart. — 1ste Concert-Dyna Beumer c. s. met het bekende programma.

—— 26 Maart. — 2de Concert-Dyna Beumer c. s. — 1. Concerto (in einem Satz) op. 38, voor violoncel, J. de Swert; 2. Grand air de la Somnambule, Bellini; 3. Ballade (As) voor piano, Chopin. — 4. Zang. *a.* Idylle, Haydn; *b.* Du bist wie eine Blume (op verzoek), Rubinstein; 5. Piano. *a.* Abends, Schumann; *b.* Valse caprice, Rubinstein; 6. Violoncel. *a.* Gavotte (?), Bach; *b.* Mazurka nº 2, Popper; 7. Zang. Variations, Proch.

—— 17 Maart. — Acht-en-negentigste Caecilia-concert (Dan. de Lange). — 1. Ouverture: Die Fingals-Höhle, Mendelssohn; 2. Symphonie: Harold en Italie, met alt-solo (de heer J. Cramer), Hector Berlioz. — 3. Symphonie nº 7, L. van Beethoven.

☞ —— 25 Maart. — Veertigste uitvoering der vereeniging „Musis sacrum" (Henri F. R. Brandts Buijs), met welwillende medewerking van: mej. Chr. Veltman, mezzo-sopraan, en de heeren: Jos. Orelio, baryton, Herm. Venverloo, tenor (eerelid), en I. . . . . , baryton. Orkest: De amsterdamsche orkestvereeniging. — 1. Ouverture „Koppestok", Henri F. R. Brandts Buijs; 2. Air de „Samson et Dalila", Saint-Saëns; 3. Yolande (lyrische legende in drie deelen, gedicht van Aug. Snieders), Emiel Wambach.

☞ —— 19 Maart. — Groot vocaal en instrumentaal concert van „De vereenigde zangers" (Maurice Hageman), met medewerking van De amsterdamsche orkest-vereeniging. — 1. Ouverture: Egmont, Beethoven; 2. De credo voor het menschdom (koor), A. Wouters; 3. Prélude voor orkest, —; 4. Madeleine (lied voor baryton), Alfred Tilman; 5. Entr'acte uit Manfred, Reinecke; 6. Les Eburons (koor), Alfred Tilman. — 7. Festgesangs-Ouverture, M. Hageman; 8. Le réveil du printemps (koor), F. Riga; 9. Voor 't leven (lied voor middenstem), M. Hageman; 10. Jubel-Ouverture, Weber; 11. Sur les remparts, A. Saintis; 12. Marsch, Wagner.

☞ **Breda.** — 17 Maart. — 8ste bijeenkomst der Vereeniging voor kamermuziek (2de met dames), met welwillende medewerking van mej. Maria Speet, concertzangeres uit Arnhem. — 1. Trio in d (piano, viool en violoncel), Mendelssohn; 2. Liedercyclus uit Scheffel's Trompeter von Säkkingen (alt en baryton), H. Riedel; 3. Variations concertantes (piano en violoncel), Mendelssohn. — 4. Allegro uit den Octett (2 violen, alt, violoncel en piano, 4 h.), Mendelssohn; 5. Liederen voor baryton. *a.* Ich liebe dich, Ed. Grieg; *b.* Dijn, Mijn, Dorrenboom; 6. Quintett (2 violen, alt, violoncel en piano), Spohr; 7. Liederen voor alt. *a.* Mit Myrthen und Rosen, Schumann; *b.* Dornröschen, Paul Klengel; *c.* Wiegelied, L. F. Brandts Buijs.

☞ **Deventer.** — 18 Febr. — Feest-concert in de Groote Kerk, door de leden van Caecilia, Enterpe, het Gemengd koor het Deventer mannenkoor en „Unis par les sons de la musique" (J. H. L. Rijken). — 1. Lobgesang, Mendelssohn; 2. Wilhelmus, bewerkt door J. C. Boers.

—— 25 Febr. — Concert van mej. Dyna Beumer c. s., met het bekende programma.

☞ — 3 Maart. — Kinderconcert (Henri van den Berg). — 1. Een lentedag (op algemeen verzoek), voor kinderkoor, orkest, orgel en piano, J. Worp; 2. Romeinsche triomftocht, Ir. A. Houck. — 3. Marcia uit de Suite voor orkest, C. H. Coster; 4. Vrijaf!, Cantate voor kinderkoor, woorden van D. M. Maaldrink, Henri van den Berg.

—— 17 Maart. — Derde Piano-soirée van den heer S. van Groningen. — 1. Sonate, op. 53 (D), — 2. Impromptu's, op. 90 (G) en op. 142 (f), — 3. Fantaisie, op. 15 (C), Fr. Schubert. — 4. Tarantelle (Venezia e Napoli), — 5. Etudes naar Paganini (Campanella) en in f, — 6. Soirée de Vienne nº 4 (naar Schubert), — 7. Rhapsodies hongroises nº 12 en 6, Fr. Liszt.

☞ **Goes.** — 25 Febr. — Concert der zangvereeniging van de goesche Afdeeling der Maatschappij t. b. d. t. (C. Samans), met welwillende medewerking van mej. J. M. S., uit Rotterdam (sopraan), en den heer Antoine van Kerkoerle, uit Utrecht (tenor). — 1. De 23ste Psalm (gem. koor en tenor-solo), R. Hol; 2. Sonate op. 10, Nº 2 (piano), Beethoven; 3. Die Flucht nach Egypten, (vrouwenkoor met sopraan-solo en gem. koor), M. Bruch. — 4. Duetten voor sopraan en alt. *a.* Das Vöglein, — *b.* Die Wolke, A. Rubinstein; *c.* Die Zuversicht, A. Dvorak; 5. Liederen voor tenor. *a.* Slechts één, C. v. d. Linden; *b.* Waarom?, M. J. Bouman; 6. Rêverie (piano), P. Tschaikowsky; 7. *a.* Liederen voor sopraan. Ich liebe dich, Beethoven; *b.* Wiegenlied, Schubert; *c.* Dem Herzallerliebsten, W. Taubert; 8. Ein geistliches Abendlied (gem. koor met tenor-solo), C. Reinecke.

's-Gravenhage. — 7 Maart. — Piano-soirée van den heer S. van Groningen. — 1. Sonate in C, op. 53, Beethoven; 2. Fantaisie in C, op. 17, Schumann; 3. *a.* Caprice, op. 33, *b.* Lieder ohne Worte, nos 5, 11, 18, 30, Mendelssohn; *c.* Invitation à la valse, op. 65, — *d.* Polacca, op. 72, Weber. — 4. *a.* Ballade in g, op. 23, — *b.* Nocturne in Fis, op. 15, — *c.* Scherzo in Bes, — 5. *a.* Valse in As, op. 34, — *b.* Berceuse, op. 57, — *c.* Polonaise in As, op. 53, Fr. Chopin.

—— 9 Maart. — Zevende Diligentia-concert (R. Hol, uit Utrecht). Solisten: mej. Dyna Beumer, concertzangeres van Z. M. den Koning, en de heer Jules de Swert, solo-violoncellist van den Keizer van Duitschland. — 1. Symphonie nº 3 (in d) [op verzoek], Anton Brückner; 2. Air de Lakmé (Légende de la fille du Paria), L. Délibes; 3. Concerto voor cello (in c) in een deel, Jules de Swert. — 4. Einleitung- Loreley, Max Bruch; 5. Violoncel. *a.* Nocturne, op. 27 nº. 2, Chopin-de Swert; *b.* Caprice burlesque, J. de Swert; 6. Zang. *a.* Sérénade (op verzoek), Soubre; *b.* Valse de l'ombre de l'opéra: Le pardon de Ploërmel, Meyerbeer; 7. Ouverture: Zauberflöte, Mozart.

☞ —— 16 Maart. — Vijfde uitvoering der Quartet- en Trio-Vereeniging, met welwillende medewerking van den heer J. G. H. Mann, muziek-directeur te Leiden (piano). — 1. Strijkkwartet (op. 56, G), 1ste uitvoering, G. Vierling; 2. Kwintet (op. 68), voor piano, 2 violen, alt en violoncel, J. G. H. Mann. — 3. Strijkkwartet (op. 41, nº 3, A), R. Schumann.

☞ —— 20 Maart. — 14de Vocaal en instrumentaal concert van „Haagsch mannenkoor" (J. D. M. Hs. de la Fuente). — 1. Hymne an die Tonkunst (koor) 1ste uitv., A. Billeter; 2. *a.* Serenade, Haydn; *b.* Liebesliedchen, Taubert; 3. *a.* De kleinste (solokwartet), Löser; *b.* In 't bosch (koor), Verhulst; 4. Fantaisie pastorale (saxophone-solo door den heer L. A. Benard), Singelée; 5. Hymne an die Musik (koor), Lachner. — 6. *a.* Zondag op het meer (koor), op verzoek, Heinze; *b.* Der Jäger Abschied (dubb. kwartet), Mendelssohn; 7. *a.* O bitt euch liebe Vögelein (saxophone-solo), Gumbert; *b.* Célèbre menuet, Boccherini; 8. Kikvorschen-cantate (dubb. kwartet), Henning; 9. *a.* Abendlied, Schumann; *b.* Sérénades de mandolines, Desormes; 10. *a.* Chant des ouvriers (koor), van Ackere; *b.* La retraite (koor), op verzoek, de Rillé.

—— 23 Maart. — Achtste (laatste) Diligentia-concert (R. Hol). Solisten: mevr. Norman-Neruda (Londen), viool, en mej. Aline Friede (Berlijn), concertzangeres. — 1. Symphonie in G (Oxford), Haydn; 2. Arie aus Titus, Mozart; 3. Concert voor viool in e (op. 64), Mendelssohn. — 4. Ouverture: Coriolan, op. 62, Beethoven; 5. Adagio en Finale uit het Concert in E, voor viool, Vieuxtemps; 6. Liederen. *a.* Die Bäume grünen überall, H. Marschner; *b.* Altdeutscher Liebesreim, A. Kleffel; *c.* Widmung, R. Schumann; 7. Vorspiel-Meistersinger, R. Wagner.

Leeuwarden. — 19 Jan. — Twee concerten voor zang en piano, naar programma's in historische volgorde, gegeven door mevr. Groneman-Kappeijne v. d. C. en mej. Betsy van Milligen. I op 19 Januari. — 1. *a.* Sonate in A, Domenico Scarlatti [1683—1757]; *b.* Le rappel des oiseaux, — *c.* Gavotte et variations, Jean Ph. Rameau [1683—1764]; 2. *a.* Madrigale, 1600, Giulio

Caccini; *b.* Air de danse du 17me siècle, — *c.* Canzonetta con variazioni, 1700, W. de Fesch; 3. *a.* Chromatische Fantaisie, *b.* Praeludium und Fuga, in a, Joh. Seb. Bach [1685—1750]; 4. *a.* Sei nur still! 1681, J. W. Franck; *b.* Kein Hälmlein wächst auf Erden, Friedemann Bach [1710—1784]; *c.* Recitativ und Aria aus: Semele, Georg F. Haendel [1685—1759].— 5. a. Gavotte, C. W. Gluck [1714—1787]; *b* Aria, Giovanni B. Pergolese [1710—1736]; *c.* Thema und Variationen in f, Joseph Haydn [1732—1809]; 6. *a.* Recitativ und Aria aus „Figaro's Hochzeit", W. A. Mozart [1756—1791]; *b.* Busslied, Ludwig van Beethoven [1770—1827]; 7. *a.* Adagio, Franz Schubert [1797—1828]; *b.* Moto perpetuo, Carl Maria von Weber [1786—1826]; 8. *a.* Aria: „Sei stille dem Herrn", aus Elias, — *b.* Lieblingsplätzchen, Felix Mendelssohn Bartholdy [1809—1847]; *c.* Erlkönig, Fr. Schubert.

[Nº. 1, 3, 5 en 7 voor piano.]

☛ —— **II** op 9 Febr. — 1. *a.* Prélude, Woldemar Bargiel; *b.* Arie, — *c.* Novellette, Robert Schumann; 2. *a.* Widmung, Schumann; *b.* Die Uhr, — *c.* Die nächtliche Heerschau, Carl Loewe; 3. Fantaisie, in f, Frédéric Chopin; 4. *a.* Gute Nacht, — *b.* Denk' ich dein, Robert Franz; *c.* Vieille chanson, George Bizet; *d.* Solvejg's Lied, Edvard Grieg. — 5. *a.* Lied von Mirza Schaffy, — *b.* Der Asra, Anton Rubinstein; *c.* Vergebliches Ständchen, Johannes Brahms; 6. *a.* Rhapsodie, in g, Brahms; *b.* Passe-pied, Léo Délibes; *c.* Au bord d'une source, — *d.* Concert-étude, Franz Liszt; 7. *a.* Maria, Ludw. Procházka; *b.* Liedje in den maneschijn, S. van Milligen; *c.* Goeden nacht, W. F. G. Nicolaï; *d.* Volksliedje, J. Worp; 8. *a.* Gavotte, J. Kwast; *b.* G. e. b. e. d. (compositie in het album van Koningin Emma), J. Worp; *c.* Valse allemande, Anton Rubinstein.

[Nos 1, 3, 6 en 9 voor piano, de overigen voor zang.]

☛ —— 2 Febr. — 1ste uitvoering (1886-1887) der Nederl. Toonkunstenaars-Vereeniging (88ste in de algemeene volgreeks), ingericht door het correspondeerend lid den heer Barend Kwast. Solisten: mevr. S. Haase-Bosse, sopraan, en de heeren Paul Haase, baryton, Antoon Bouman, solo-violoncellist en Barend Kwast, pianist. — 1. Ballade (in g), F. Chopin; 2. *a.* Es singt so süss die Nachtigall, — *b.* Wild saust der Winter durch die Nacht, P. Umlauft; 3. 2de Concert (in a) voor violoncel; Ch. Davidoff; 4. *a.* Es war als hätt' der Himmel, R. Schumann; *b.* Jetst ist er hinaus in die weite Welt, H. Riedel; *c.* Frühlingszeit, H. Schnell. — 5. Norwegischer Brautzug im vorüberziehen und Carnaval-scène (op. 19), E. Grieg; 6. Archibald Douglas, ballade voor baryton, C. Löwe; 7. *a.* Andante uit het 9de concert, B. Romberg; *b.* Gavotte, A. Bouman; 8. Duetten voor sopraan en baryton: *a.* Wenn ein müder Leib begraben, J. Brahms; *b.* Wanderers Nachtlied, A. Rubinstein.

—— 21 Febr. — Concert, gegeven door den heer S. van Groningen, pianist te Zwolle. — 1. Sonate, op. 26 (As), Beethoven; 2. Wals, op. 18 (Es) en op. 34 (As), — Mazurka, op. 30 (cis), — 33 (b), 41 (cis) en 56 (C), — Etudes, op. 10 (cis en Ges); — 3. *a.* Nocturne, op. 15 (Fis), — *b.* Barcarolle, op. 60, — *c.* Berceuse, op. 57, — *d.* Polonaise, op. 53 (As), Chopin. — 4. *a.* Lieder ohne Worte nº. 5, 7, 11 en 30, Mendelssohn; *b.* Romance in d, op. 32, Schumann; *c.* Caprice espagnole, Moszkowsky; 5. *a.* Impromptu, op. 20 (G), Schubert; *b.* Campanella, — *c.* Rhapsodie no. 6, Liszt.

—— 24 Febr. — Groot concert, gegeven door de dames Dyna Beumer, Zélie Moriamé en den heer Jules de Swert, met het bekende programma.

—— 18 Maart. — Groot artisten-concert, gegeven door den muziekdirecteur H. de Jong. Solisten: de dames Beumer, Moriamé en de heer de Swert, met medewerking van het Nieuwe leeuwarder strijk-orkest (H. de Jong). — 1. 2de Ouverture, Kalliwoda; 2. Concerto (en une partie) voor violoncel, J. de Swert; 3. Grand air de Lakmé, Délibes; 4. Ballade (As) voor piano, Chopin. — 5. Ouverture: Peter Schmoll, Weber; 6. Violoncel: *a.* Sérénade de l'opéra: Les Albigeois, de Swert; *b.* Mazurka, Popper; 7. Piano: *a.* Gavotte, A. Dupont; *b.* Valse caprice, Rubinstein; 8. Zang. Valse du pardon de Ploërmel, Meyerbeer.

☛ **Middelburg.** — 3 Maart. — Concert der zangvereeniging „Tot oefening en uitspanning" (Joh. Cleuver). — Solist: de heer Joh. Messchaert uit Amsterdam (bas). — 1. Concerto grosso, voor strijkorkest, G. F. Händel; 2. Arie: Gott sei mir gnädig (uit het oratorium Paulus), Mendelssohn; 3. Psalm XXII, voor baryton-solo, koor en orkest, S. de Lange. — 4. Sinfonietta (1ste deel), voor strijkorkest, G. Jensen; 5. Lieder und Gesänge voor vrouwenkoor. *a.* Vorfrühling, — *b.* Am Bette eines Kindes, — *c.* Nun winkt's, S. de Lange; 6. Adventlied, voor sopraan-solo, koor en orkest, R. Schumann.

[Nº 3 en 5 onder leiding van den componist.]

☛ **Utrecht.** — 15 Maart. — Uitvoering (met orkest) der „Utrechtsche vereeniging voor kerkgezang" (J. Ruigrok Wzn.), ten voordeele der School voor havelooze kinderen te Utrecht. Solist: de heer J. J. Rogmans (tenor). — 1. Gezang 41, vers 1, Bastiaans; 2. Koraal-ouverture, met koor, J. C. Boers; 3. Psalm 95 (tenorsolo en koor), Mendelssohn. — 4. Gezang 45, vers 7, Bastiaans; 5. Ein geistliches Abendlied (tenorsolo met koor), Carl Reinecke; 6. Die Flucht der Heiligen Familie, Max Bruch; 7. Tenor-aria (Schöpfung), Haydn; 8. Frühlingsbotschaft, Niels W. Gade; 9. Slotkoor uit Psalm 42, Mendelssohn.

☛ — 23 Maart. — Buitengewoon avondconcert in Tivoli, (C. Coenen). — 1. Symphonie in D (manuscript), Prinz Heinrich Reuss (onder leiding van den componist. Eerste uitvoering in Nederland); 2. Concert in d, voor viool, H. Wieniawski (de heer G. Veerman). — 3. Suite nº 1 uit den „Hortus musicus" (eerste uitvoering), J. A. Reinken; 4. Viool. *a.* Romance, J. S. Svendsen; *b.* Impromptu, L. Veerman; 5. Serenade voor strijkinstrumenten, met solo voor violoncel (de heer A. Bouman), R. Volckmann; 6. Academische Fest-Ouverture, J. Brahms.

—— 19 Maart. — Vijfde Stadsconcert (Richard Hol). Soliste: mevr. Norman-Neruda (viool). — 1. Symphonie nº. 3, op. 97, R. Schumann; 2. Concert in a, voor viool, Viotti. — 3. Ouverture: Zauberflöte, Mozart; 4. Romanze in G, voor viool, Beethoven; 5. *a.* Andante, — *b.* Intermezzo, uit de Suite voor orkest, Fr. Lachner; 6. Viool. *a.* Berceuse slave, F. Neruda; *b.* Mazurka, H. Wieniawski; 7. Ouverture: Anacreon, Cherubini.

☛ **Venloo.** — 20 Maart. — Soirée der liedertafel „Orpheus" en het Gemengd koor (G. Hamm). — 1. Opwaarts, Rich. Hol; 2. „Ave Maria", G. Hamm; 3. Lied v. baryton met begeleiding v. violoncel en piano, J. Dürrner; 4. Souvenir de Boulogne, (piano en viool), Wolff en de Bériot; 5. *a.* Herzige Anne, — *b.* „Klage" (kwintet v. mannenstemmen), Reisen; 6. Pharao, B. Höpffer. — 7. Christnacht, Tottmann; 8. Allegro brillant (piano), Mendelssohn; 9. Lied v. baryton met begeleiding van violoncel en piano, J. Dürrner; 10. Duet met koor uit „Lobgesang", Mendelssohn; 11. Landkennung, Grieg.

[Nº 1, 5*a* en 11 voor mannenkoor; 2, 6, 7 en 10 voor gemengd koor.]

☛ **Winterswijk.** — 30 Maart. — 36ste Openbare uitvoering (M. t. b. d. t.) der zangvereeniging „Caecilia" (J. Cöllen), met welwillende medewerking van de dames G. Hooijer (Arnhem), sopraan; M. v. W. S. (Wesel), alt, en de heeren A. v. H. (Winterswijk), tenor, en G. Verkerk ('s Hage), baryton. — 1. Psyche, voor koor en solostemmen, Gade. — 2. Weisst du noch (sopraan), A. Jensen; 3. Das Lied von der Zufriedenheit, aus der Oper „Sylvana" (alt), Weber; 4. Wiegelied (sopraan), Schubert; 5. Recitative und Arie des Jozeph von Arimethea, uit het oratorium „Die Auferstehung" (baryton), Heinze; 6. Morgenhymne (koor), Gade.

☛ **Woerden.** — 10 Maart. — Zanguitvoering en orgelbespeling in de Hervormde Kerk. — Psalm 150 : 2 (door de geheele vergadering); 2. Fantaisie, op. 54 in d, für die Orgel zu 4 Hände, Ad. Hesse; 3. Kerkkloktonen, M. Boon (gemengd koor, zangvereenigingen „Hosanna" en „Debora"); 4. Chor aus J. Haydn's Schöpfung, voor orgel, F. W. Markull; 5. Gezang 67 : 1, 2 en 3 (gemengd koor); 6. Variatiën over het Wien neerlandsch bloed, op. 7, J. A. van Eijken; 7. Psalm 23, H. D. van Ling; 8. Toccata en Fuga in d (Peters, IV), J. S. Bach; 9. Hymne, J. B. van Bree; 10. *a.* Kerkaria van Stradella; *b.* Orgelsonate nº 1, in D, op. 13, M. H. van 't Kruijs; 11. Vaartwel (Neerbosch-zangen); 12 Finale voor orgel 4/h.

☛ **Zalt-Bommel.** — 4 Maart. — Concert van „Zaltbommels mannenkoor" (J. G. C. P. Peerbolte). — 1. Zondag op het meer, G. A. Heinze; 2. Duo „Ik bouw op God" (bas en tenor), Tschirch; 3. Piano. Romance in Es, — Nocturne in G, A. Rubinstein; 4. Een liedje van bloemen (tenor), P. A. van Antwerpen; 5. Op 't kerkhof, — 6. Roeierslied, de Vliegh; 7. Hollandsch lied, de Lange; 8. Piano. Wals (in As), Chopin; 9. Afscheid (tenor), van Antwerpen; 10. *a.* Volkslied, J. W. Wilms; *b.* Blijf één, Heijblom.

[Nº 1, 5, 6, 7 en 10 voor koor.]

☛ **Zutfen.** — 22 Febr. — Tweede uitvoering van „Zutfen's mannenkoor" (Aug. Winter), met medewerking van mej. I. Oppenheim (sopraan), benevens de heeren Bern. Schmeink (tenor) en Jos. M. Orelio (baryton), allen uit Amsterdam. Piano-begeleiding door mej. B. Bruinier. — 1. Alcestis naar Herder's „Admetus' Haus" (man-

nenkoor met sopraan-, tenor- en baryton-solo's), C. Jos. Brambach; 2. Trio, op. 15 n° 2, Rubinstein (de heeren Aug. Winter, piano; Groenheim, viool; v. d. Velde, violoncel); 3. Liederen voor tenor. *a.* Lehn' deine Wang an meine Wang, — *b.* Marie, — *c.* Frühlingsnacht, Ad. Jenssen; 4. Marsch uit: Faust, Gounod; 5. Liederen voor sopraan. *a.* Schöne Wiege meiner Leiden, Rob. Schumann; *b.* O, meine müden Füsse, — *c.* Vorschlag, Wilh. Berger; 6. Scène en aria uit het concert-drama: Albrecht Beiling (baryton), H. F. R. Brandts Buijs; 7. *a.* Avondstond, — *b.* Vlaggelied, Verhulst.

ADVERTENTIËN.

Bij F. J. DEIERKAUF

Hof Muziek-, Piano- en Orgelhandel

UTRECHT

is verschenen:

DRIE LIEDEREN

(„Serenade", „Levenslied", „Lente",)

gecomponeerd voor één zangstem met

Piano-begeleiding

door

BERN. J. A. REHL.

Prijs f 0.90.

J. H. en G. VAN HETEREN, te *Amsterdam*, vestigen de aandacht van HH. Bestuurderen en Directeuren van Zangvereenigingen, op de door hen uitgegeven collectie

Tekstboekjes van Oratoriën, Cantaten, Psalmen, enz. van beroemde componisten met metrische vertaling van Dr. J. P. Heije.

Bij een bestelling wordt desverkiezende een gelijk getal in dépôt gevoegd.

SOLOZANG.

Aan de *Muziekschool der Maatschappij voor Toonkunst* te LEIDEN wordt met **Januari 1888** GEVRAAGD eene **ONDERWIJZERES** in den **SOLOZANG**. Het aan die betrekking verbonden honorarium is afhankelijk van het getal lesuren, en heeft voor de tegenwoordige onderwijzeres gedurende de 5 laatste jaren gemiddeld bedragen **15 à 1600 gulden**, daaronder **NIET** gerekend de privaatlessen. Een minimum van **600 gulden** jaarlijksch wordt verzekerd. Een vereischte is, dat de te benoemen onderwijzeres tevens **goed pianospelen** kan.

Brieven franco **vóór 15 April a. s.**, aan den Secretaris der Maatschappij, den Heer P. ZILLESEN te *Leiden*, bij wien nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn, evenals bij den Directeur der Muziekschool, den Heer A. J. WETRENS.

Maatschappij

TOT BEVORDERING DER TOONKUNST.

Zij, die wenschen deel te nemen aan het in **Juni** of **Juli 1887** te houden examen tot verkrijging van het **Diploma der Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst**, worden verzocht zich **vóór 1 Mei a. s.** schriftelijk aan te melden bij den ondergeteekende, bij wien het Examenreglement met Programma en nadere inlichtingen te bekomen zijn.

De Secretaris der Regelings-commissie,

J. C. M. VAN RIEMSDIJK.

Utrecht. (Maliebaan).

CAISSE GÉNÉRALE DES FAMILLES.

Opgericht te Parijs in 1858 en werkende onder toezicht van de Fransche Regeering.

WAARBORGKAPITAAL 26 MILLIOEN FRANCS.

SPECIALE POLIS. Tegen betaling eener jaarlijksche premie verbindt zich de Maatschappij om **op een bepaald tijdstip** een overeengekomen **KAPITAAL** te betalen.

Overlijdt de Contractant echter voor dit tijdstip, al ware het onmiddelijk nadat de **eerste** premie betaald is, dan wordt het **OVEREENGEKOMEN KAPITAAL** binnen 30 dagen na het overlijden **ten volle** aan de erfgenamen uitbetaald.

Indien de Contractant door ziekte of andere natuurlijke oorzaak gedurende 30 dagen of langer buiten staat is te arbeiden, dan wordt hij gedurende dien tijd van **premie-betaling vrijgesteld.**

Wordt hij door ziekte of andere natuurlijke oorzaak volkomen buiten staat om te arbeiden, dan **betaalt de Maatschappij ONMIDDELIJK** 80 % van het overeengekomen kapitaal en de overige 20 % op den vervaldag van het contract of bij vroeger overlijden van den Contractant.

Referentiën HOPE & Co., Amsterdam.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen: te *Amsterdam* bij het GENERAAL AGENTSCHAP, Kalverstraat 113; te *Rotterdam* bij den Heer H. WATERMAN, Juffersstraat 21; te *'s-Gravenhage* bij den Heer J. Th. VIEHOFF, Prins Hendrikplein 11 en bij den Heer J. D. M. H. DE LA FUENTE, Leeraar aan de Kon. Muziekschool, Z. O. Binnensingel 2; te *Dordrecht* bij Dr. L. POSTHUMUS; te *Arnhem* bij den Heer J. WATERMAN, Jansbuitensingel 11; te *Leeuwarden* bij den Heer J. THEUNISSE, Zuidvliet; te *Tiel* bij den Heer L. VAN ZANTEN Jr.

Stoomsnelpersdruk van GEBR. GIUNTA D'ALBANI te 's-Hage.